

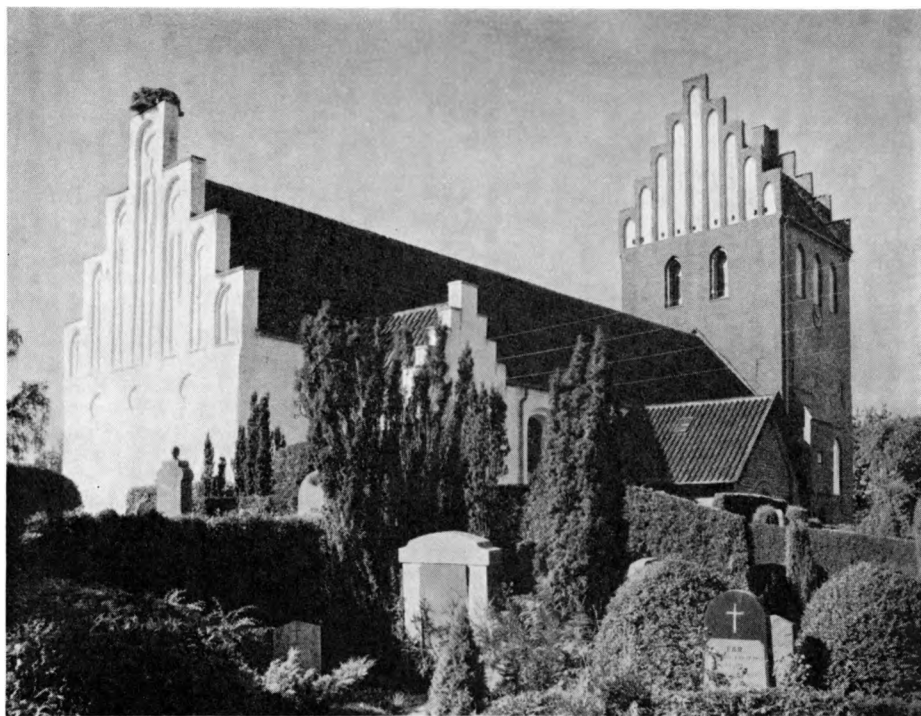

Fig. 1. Asminderød. Ydre, set fra nordøst.

E.M. 1962

ASMINDERØD KIRKE

LYNGE-KRONBORG HERRED

Kirken, som muligvis har været viet *S. Olav* (sml. klokke nr. 1), har antagelig i middelalderen været kongelig. I slutningen af 1320'erne er den kommet i hertugen af Halland, Knud Porses, besiddelse, idet dennes enke hertuginde Ingeborg af Sverige, Halland og Samsø 1340 overdrog den til kapitlet i København og henlagde den til skolemesteren, idet hun gav afkald på sine rettigheder ifølge kongelig adkomst, sædvane eller på anden måde¹.

Ved reformationen er kirken formentlig kommet fra kapitlet; landebogen² fra 1567 giver blot den oplysning, at der i sognet var 88 decimantes, men siger intet specielt om tilhørsforholdet. 1587 var kirken så brøstfældig, at de øvrige kirker i lenet fik ordre til at komme den til hjælp³. 1662 omtales den påny som brøstfældig, både på klokkeværket og i andre måder, og nu måtte Ramløse, Mårum og Esbønderup hjælpe med henholdsvis 225, 125 og 62 sletdaler⁴. I de følgende år prægedes den gennem krigen⁵ forarmede kirke af kongehusets interesse; i 1663 maledes dronningens våben og navn på »galleriet«, og senere omtales dronningens stol i koret. 30. juli 1661 konfirmerede kongen en af provst og sognemænd lovligt kaldet præst i embedet⁶.

1663 nævnes Østrupgård, 1684 Ebbekøb⁵ og 1687 sognepræsteembedet ved S. Olai kirke i Helsingør blandt tiendeindehavere⁷. 1698 blev kirkens indkomst henlagt til forbedring af Sjællands stiftsskrivers løn, imod at denne vedligeholdte kirken; da kirken hjemfaldt til kronen i begyndelsen af 1700'erne efter stiftsskriver O. Funchs død, blev

dens »fæld« ansat til 176 rdl., som betaltes af arvingerne. En tid var tienden delt mellem Søholm og Krogerup, men fra 1714⁵ fik indehaveren af sidstnævnte gård hele tienden, som 1719 henlagdes til sognemændene. 1. maj 1720 indkorporeredes kirkens jordegods i ryttergodset⁸. 1873 solgtes kirken til sognepræst Raae (jfr. p. 769), og 1. april 1948 overgik den til selveje.

Af de mange *sagn*, der er knyttet til kirken, beretter et om en påtænkt beliggenhed ved Store-Fælledbanke nær Langstrup skole, men materialerne flyttedes hver nat⁹. Et andet fortæller om en hyld, der vokser ud af kirkemuren, og når den bliver så stor, at en hest kan bindes derved, skal der komme en krig, som udsletter så mange kristne menesker, at resten kan spise omkring et tøndebånd¹⁰. Andre *sagn* er knyttet til et relikviageemme (sml. p. 771) med forskellige ben og en pergamentseddel med navne, hvoraf et par kunne læses som S. Peter og S. Dorothea, og til huller i muren (sml. kirkens norddør), hvorfra frugtsommelige kvinder skal have udkradset småstykker for at lette deres fødsel¹¹.

Kirken ligger på en højning sydøstligt i landsbyen, i sognets vestlige del. *Kirkegården* har navnlig i dette århundrede fået store udvidelser mod syd, men dens form fra før 1846 kendes endnu på hække og bevarede murstykker; nævnte år¹² blev den udvidet mod vest på bekostning af to husmandssteder (jfr. kortet fig. 29), og det nye stykke fik mur og indgangsportal i vest. Ved de senere udvidelser mod syd blev vestmuren forlænget sydover og forsynet med flere køreporte mellem røde murstenspiller. Mod nord og mod øst, hvor præstegårdens ene fløj endnu delvis står på kirkegården, er der næppe sket udvidelser, og dele af de teglhængte, hvidtede mure kan gå tilbage til tiden før 1796¹³, da der ønskedes en ny mur om kirkegården. 1788¹⁴ angives murens samlede længde til 345 alen og åbningernes tal til tre, en port og to låger, der formentlig som 1667⁵ var anbragt i nord, øst og syd. Nu findes der i øst en låge til præstegården, i nord en køreport med to låger mellem hvidtede, teglhængte piller og med jerngitterfløje.

†*Kirkeriste*. 1667 blev der nedlagt en ny rist, og den søndre og nordre fik 1716[®] nye egetræsrammer, mens hullet under den nordre istandsattes med mur. 1831¹³ repareredes »kælderen« under porten påny.

Bygninger på kirkegården. På de søndre udvidelser findes et romaniserende ligkapel og, i selvstændig indhegning, et mausoleum opført 1910, af Francis James Zachariae.

†*Kirkelade*. Bygningen, der er nævnt i forbindelse med en istandsættelse 1681 og muligvis identisk med den 1689 omtalte søndre længe, blev nedrevet 1725, da den erklæredes for brøstfældig og til ingen nytte. 8000 rensede mursten herfra blev henlagt til forråd for rytterdistriktets øvrige kirker, mens tømmer og tagsten solgtes ved offentlig auktion 17. maj⁵. Ladens ene mur blev stående som kirkegårdsмур, hvilket vil sige at bygningen har ligget på eller lige uden for kirkegården.

Et †*Halsjern* med kæde, men uden hængelås er nævnt i inventariet 1764¹⁵.

Kirken består af et langhus og fire tilbygninger: romansk våbenhus i nord,

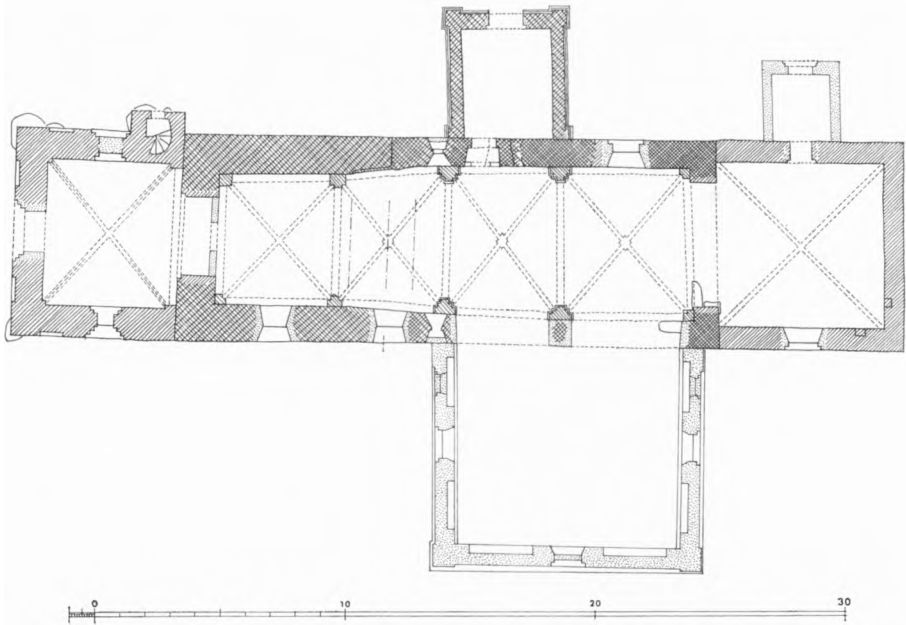

Fig. 2. Asminderød. Plan 1:300. Efter opmåling ved C. G. Schultz 1930 (revideret El.M. 1967).

senmiddelalderligt tårn i vest, korsarm fra 1736 i syd og sakristi fra 1839 i nord. Langhusets midterste og ældste del er skibet af en romansk bygning, vestenden en lidt yngre tårnunderdel fra 1100'rne og østenden et senmiddelalderligt kor. Nedrevet er et sakristi, et trapphus, et våbenhus og muligvis et gravkapel. Orienteringen har stor afvigelse til syd.

Det ældste bygningsafsnit, *skibet*, er af *rå kamp* med tildannede *hjørnekvadre*; alle fire hjørner lader sig påvise med ret stor nøjagtighed (jfr. fig. 7). Af oprindelige detaljer ses nu kun norddøren (fig. 4—5) og østkarmen af et vindue umiddelbart øst for døren (sml. fig. 7). De bevarede rester af det rundbuede dørstik og tympanon samt af vinduet er sat af hårde, næsten sorte *myremalms*-kvadre, der ikke har nogen alt for regelmæssig tilhugning. Dørens karme derimod er sat af *skånsk sandsten* i tynde flager, hvis anbringelsesmåde, skiftevis lodret og vandret, er usædvanlig efter danske forhold; i Nørre Herlev (Lyng-Frederiksborg hrd.) ses dog antydninger af samme teknik. Med mindre den simpelthen er en følge af materialets pladeagtige karakter, må den snarest betragtes som en efterligning af »short-and-long work«, der er så karakteristisk i angelsaksisk bygningskunst fra tiden o. 950—1066¹⁶. Hvis der i Asminderød ligesom i Valby og Vejby (Holbo hrd.) er tale om påvirkning fra England, må skibet have en høj alder, hvad også den omstændighed, at det har fået hele to romanske tilføjelser, tyder på. I de ydre dørkarme ses huller eller såkaldte *sliberidser* (jfr. sagn p. 759). Skibets oprindelige murkrone ligger ca. 4,35 m

Fig. 3. Asminderød. Ydre, set fra sydøst.

E. M. 1962

over terræn ved nordvesthjørnet, og bjælkerne må have hvilet på murkronen. Af den 102 cm tykke triumfmur, der forsvandt i forbindelse med korets ombygning, er bevaret mindre rester over hvælvene samt fra sydvangen et par store sten, som nu delvis skjules af stoleværket ; den vestligste (sml. planen fig. 2) springer så langt frem mod skibets midte, at den angiver den forsvundne korbues maksimale bredde til en trediedel af skibets udvendige bredde. Over hvælvene ses dels på triumfmuren, dels på langmurene et forholdsvis glat puds-lag, formentlig det oprindelige, med hvidtelag. — 1675⁵ fjernedes en »mur-bænk«, der kan have været et stykke af en oprindelig *bænk* langs skibets mure.

Tilføjelser og ændringer. Antagelig endnu i 1100'rne har skibet fået en vestlig udvidelse, der nogenlunde svarer til langhusets halvanden vestlige hvælvfag. Murene er som skibets opført af rå kamp og hjørnekvadere; stenmaterialet synes gennemgående lidt større end i skibet, og på overvæggene ses ingen puds, kun de bredt udstrøgne fuger. De usædvanlig tykke mure (uden synlige vinduespor), den kvadratiske form og det forhold, at afsnittet synes opført med en selvstændig, nu forsvunden østmur, gør det sandsynligt, at der er tale om underdelen af et *tårn* (jfr. den nærliggende Nødebo kirke og Ramløse, begge Holbo hrd.). Ud fra den nuværende tilstand på langhusets overvægge må man skønne, at tårnpartiet er rejst umiddelbart op mod skibets vestmur, som der-

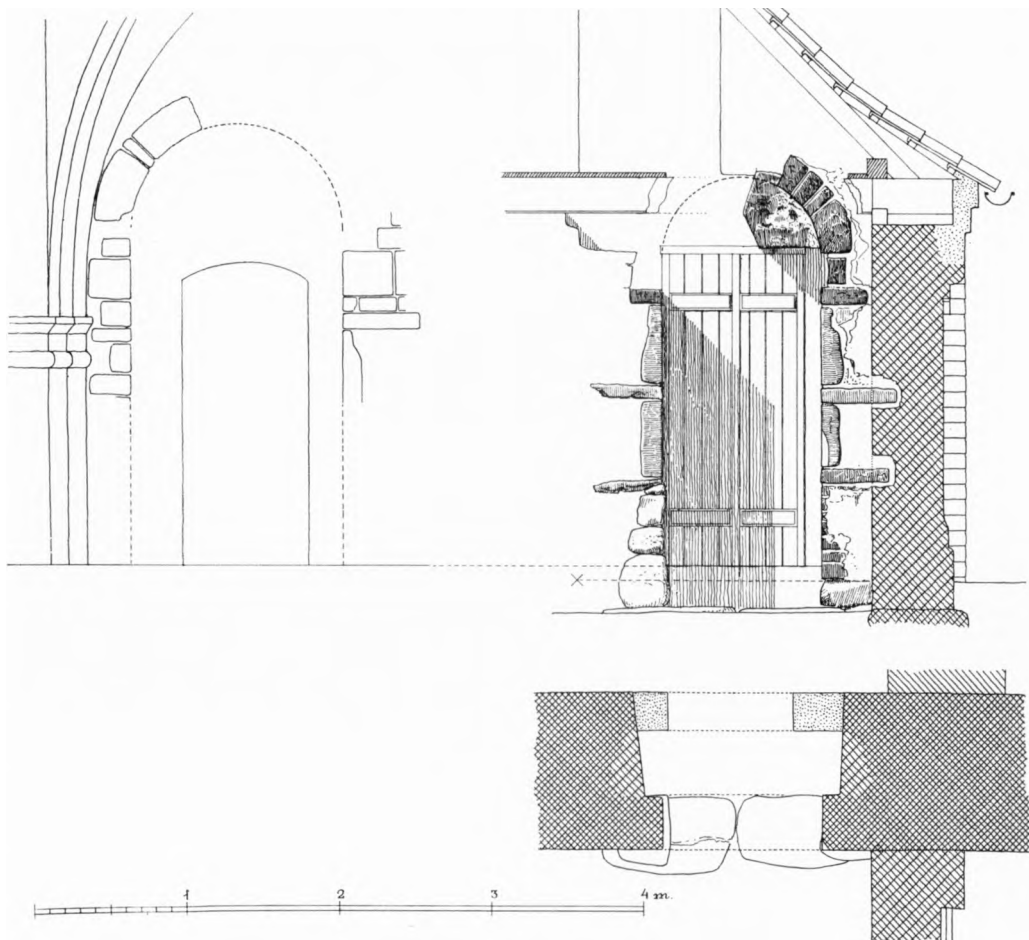

Fig. 4. Asminderød. Norddøren. 1:50. Tilvenstre, set fra skibet; tilhøjre, set fra våbenhuset. Opmåling af C. G. Schultz 1935.

efter er nedrevet i forbindelse med en ændring af vinduesforholdene i det gamle skib (sml. nedenfor). Om tårnet nogensinde er blevet fuldendt, eller om underdelen straks er blevet forsynet med den endnu bevarede taggavl og indtaget under fælles tag med skibet, kan ikke afgøres; taggavlen synes helt af rå kamp, og udvendig ses kanaler for spærfodens lodrette stivere. Med nedrivningen af østmuren, der må have haft een eller flere arkader, blev bygningsafsnittet omdannet til en egentlig *vestforlængelse*; dette arbejde kan have indledet hvælvbyggeriet, men det kan også være betydelig ældre. Klart er det imidlertid, at der har været store vanskeligheder ved at formidle overgangen fra skibets tynde til forlængelsens tykke mure.

Den nævnte *vinduesændring* i skibet (jfr. fig. 7) skal muligvis dateres til sidst i 1100'rne, og den må være samtidig med nedrivningen af vestgavlen. Et vinduespar umiddelbart vest for dørstederne er bevaret i tilmuret stand; end-

videre spores der lidt øst for våbenhuset en tilmuring, der kan dække over vestsiden af et tilsvarende vindue. De er helt igennem sat af riffelhugne munkesten; den 41—42 cm brede lysåbnings bue er af to krumhugne sten, og i den 4—5 cm dybe udvendige glasfals ses rester af jern fra vinduets fastgørelse; dets plads har været 65 cm fra indre murflugt. Både de ud- og indvendige karmsmige er pudset og hvidtet; den indre buetop sidder 35 cm under murkronen. Formsten af samme art som vinduernes er fundet i murkernen af våbenhusgavlen.

Nordre våbenhus (fig. 6—7). Der har tidligere været to våbenhuse (sml. p. 760), men kun det nordre, som er orienteret mod byen, er bevaret. Det er en munkestensbygning, som ud fra sine arkitektoniske detaljer må dateres til tiden

C. G. Schultz 1935

Fig. 5. Asminderød. Norddøren, under afdækning.

o. 1200, og den må formodes at være yngre end den just omtalte vinduesændring i skibet, fra hvilken spildmaterialer synes anvendt. Bygningen står på et spin-kelt, men omhyggeligt lagt fundament. Stenene er små (24—25x11,5—12x7—8 cm, 10 skifter = 100 cm), men hist og her, bl.a. ved dørens vederlag findes enkelte, betydelig længere sten (31—32 cm)¹⁷; på indersiden af taggavlen står fugerne stærkt glittede og beskåret i begge sider. Sokkelen (hulet skråkant over kvartrundt skifte som på Tikøb, jfr. fig. 7) er forkrøbbet om ende- og hjørnelisener; disse forbindes øverst af en gesims bestående af svagt udkraget savskifte under glat skifte og kvartrundt led i plan med lisénforkanterne. Den kvartrunde sten er benyttet til markering af taglinierne, og dens forside har været bindig med gavlsparret¹⁷. Bygningen synes ikke at have haft vinduer, men af den brede, rundbuede dør fandtes så meget, at den med sikkerhed kunne rekonstrueres; dens stik er sammensat af to rulskifter af sortbrændte kopper, hvert ledsaget af sit prydskefte med krumhuggede løbere. Før bygningens rekonstruktion 1935¹⁷ stod den, som det fremgår af opmålingen fig. 6—7, med forhøjede langmure og bjælkelag samt kamtakker og en smal dør med

halvcirkulært vindue, »lysen«; denne form går tilbage til en hovedstandsættelse 1717 f.⁵, da alle kirkens gulve forhøjedes ved påfyldning af grus, hvilket medførte, at bjælkerne i det store våbenhus, hvor mange folk sidder, måtte hæves. Samtidig blev det 1675⁵, af snedker Johan Richter, opsatte inventar: panel, bænke og sæder nymalet sammen med bjælker og loft. Da orgelpulpitret (p. 784) anbragtes over kirkens norddør, blev der til våbenhusets tagrum brudt en dør, som må have formidlet adgangen til pulpitret; denne er senere tilmuret, og 1935 fik loftet en buet form, som muliggjorde fritlægning af stikket over kirkens norddør. Da tårnrummet 1848 var indrettet til våbenhus, reduceredes bygningen til materialrum, og således er det endnu. 1867¹⁸ ønskedes *kalkkullen* fjernet, for »dens uddunstninger er farlige for kirken og orgelet«, og fordi man ønskede rummet benyttet som ligkapel.

Skibets fire krydshvælv stammer formentlig fra tiden o. 1400—50; fagenes uensartede størrelse skyldes hensynet til de gamle dørsteders brug og muligvis tillige de vanskeligheder, de forskellige murtykkelser i skib og vestforlængelse har afstedkommet. Hvorvidt det vestligste hvælvfag eller de tre andre er bygget først, lader sig ikke afgøre på nuværende tidspunkt, men detaljerne er noget forskellige. De to par vægpiller i det gamle skib er falsede og forsynet med kragbånd (hulkel over rundstav, adskilt af glat skifte), og de tre hvælv, som allernederst har helsten tykke kapper, er forsynet med diagonalstillet slutsten; vesthvælvets vægpiller har kun enkeltfals, og på den søndre har gjordbuen en lille udkragning, som hviler på en dværgsøjleagtig konsol. I nordsviklen af denne hvælvings vestkappe ses en tilmuret *lem*; ingen overribber. Samtidig med hvælvslagningen har skibet fået falsgesims og nyt tagværk, hvis rygning — at dømme efter en udkragende stenrække på det yngre tårn — har ligget noget højere end nu.

Efter hvælvslagningen fulgte endnu to store middelalderlige byggearbejder: *langhuskor* og tårn, hvis kronologiske rækkefølge er usikker. Koret kan ud fra sin blændingsgavl bringes i afhængighedsforhold til henholdsvis østgavlen på S. Olai og vestgavlen på S. Marie i Helsingør (jfr. p. 54 f. og 310), der skønnes at have stået færdig i perioden o. 1475—85. Rå kamp og hjørnekvadre fra det gamle kor er benyttet til murværkets nedre halvdel, muresten i munkeskifte til resten. Sydmuren og den østre halvdel af nordmuren har et udkragende savskifte under falsgesimsen (der svarer til resten af langhusets). Under gesimsen i syd, flankerende det nu ændrede vindue, er der to store cirkelblændinger og i samme højde på gavlen tre. Selve taggavlen har syv kamtakker og et tilsvarende antal falsede og stavværksdelte høj blændinger med spærstik over hængestav, kronet af cirkelblændinger. Det indre, som dækkes af en samtidig krydshvælvning, har i sydøsthjørnet to fladbuede, 56 cm høje gemmenicher og i nord en fladbuet døråbning (sml. sakristi); den brede, spidsbuede

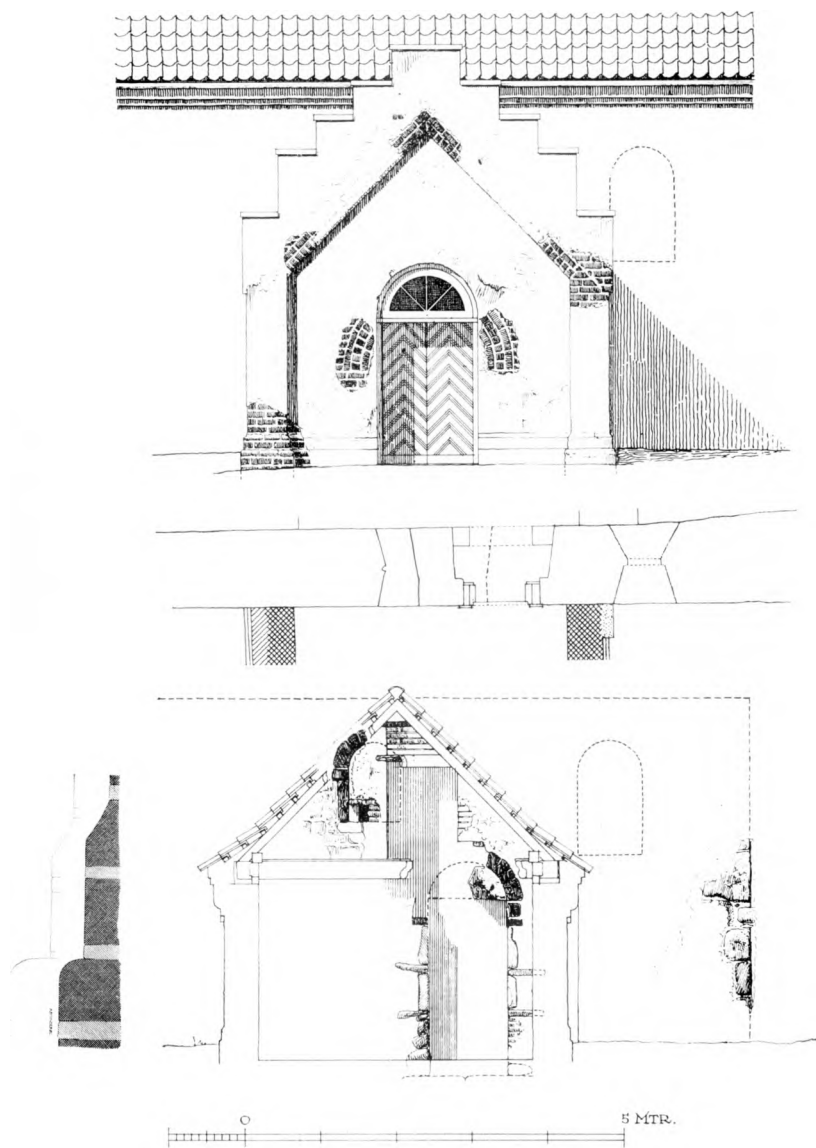

Fig. 6—7. Asminderød. Nordre våbenhus. 1:100. Gavl og snit (set mod skibet) før restaureringen. Forneden til venstre våbenhusets sokkel (skraveret) og sokkelen på Tikøb kor. 1:10. Opmålinger af C. G. Schultz 1930—35.

arkade til skibet dækker over rester af den romanske triumfmur. De stærkt puklede kapper har overribber med enkelte trinsten.

Det med skibet jævnbrede *tårn* er af munkesten med talløse sortbrændte kopper, der i mellemstokværkets sydmur danner et klart rudemønster. Bortset fra uregelmæssigheder fremkaldt af *montermuringen*, er stenene udvendig i tårnets underdel lagt i polsk skifte og ellers i munkeskifte. Oprindeligt havde

tårnrummet et spidsbuet, falset vindue til hver af de tre sider, men kun det søndre er nu i brug; identisk med det nordre er sikkert et højt blyvindue, der tilmuredes 1717⁵, da tårnrummet ligesom 1740¹⁹ tjente som *dåbskapel*, mens det vestre blev delvis ødelagt, da rummet 1848²⁰ omdannedes til våbenhus og forsynedes med vestdør. Til skibet er der en spidsbuet arkade, som 1736¹⁹ blev lukket med bræddevæg foroven (til pulpitur) og nu er forsynet med en indskudsmur; den samtidige hvælving har forneden ribber af pærestavprofil; i nordkappen ses et hul til klokkereb. Udvendig flankeres vestvinduet af to spidsbuede blændinger og tilsvarende findes vest for nord- og sydvinduet, alle ligesom vinduer og glamhuller med halvstensstik og prydskitte af lige løbere. Adgangen til mellemstokværket, der aldrig har haft lysåbninger, er gennem et trappeshus i nord med fladbuet dør under savskifte, rund spindel og loft af udkragende binderstik, der fortsætter gennem muren; fra stokværket er der en råt brudt åbning til langhusets loft. Øverst i stokværket blev muren 1770¹⁹ ommuret i een alens højde; i øst og vest hviler den nye mur og bjælkerne på to murremme, hvis udstemninger viser, at de oprindeligt har siddet i en klokkestol (jfr. p. 788).

Klokkestokværket har to spidsbuede, falsede glamhuller i øst-vest, tre i nord-syd; i syd er det midterste størst, af bredde som tårnrummets vindue; 1710²¹ behøvede »lyehullerne« låger. Langmurene har falsgesims og de øst-vestvendte gavle hver ni spidsbuede høj blændinger under hver sin kamtak; over blændingernes sål er der en række åbne bomhuller. På undersiden af tagværkets midterste bjælke ses et spejlvendt »Anno 1776«, der angiver tagværkets alder²². En ændring af sejerværket 1717 (p. 788) medførte tilmuring af en del stanghuller (for urskivernes aksler?) og hullet i hvælvingen, hvor loddet gik igennem⁵. I 1950'erne er der under tårnrummet udgravet en fyrcælder.

Søndre korsarm. 31. marts 1736¹⁹ sluttedes der kontrakt med murersvend Christopher Hansen af København om murerarbejdet på den nye korskirke eller »kapellet«, som ifølge vedtagelse 1734 skulle afhjælpe mangelen på plads i den med pulpiturer opfyldte kirke. Sammen med mureren optræder det håndværkersjak, bl.a. tømrermester Peder Sørensen Ulf, København, og maler Hans Nielsen, Ganløse, der er velkendt fra samtidige og lignende byggearbejder ved rytterdistriktets kirker (sml. Frederikssund p. 657f., og Hornbæk p. 728). Korsarmens ydre udformning med lisener, profilgesims og valmtag og den indre med høje, fladrundbuede spareblændinger, fladt træloft og gesims af træ svarer da også helt til det, som findes ved de nævnte kirker. Til murerens arbejde leveredes 40 læster kalk, 3000 mursten af »såkaldt slotsform«, 5100 noget større end »Flensborgerform«, 44 stk. Stevns klints sten til gesimser, hver af 12 murstens størrelse samt 3490 røde tagsten; af de sidste benyttedes hovedparten dog til kirken, idet man vedtog at dække korsarmen med bly, fordi loftet skulle

Fig. 8. Asminderød. Indre, set mod øst.

E. M. 1962

bruges til materialrum; 1776 udskiftedes blyet med sortglaserede sten (p. 768). Af korsarmens tre oprindelige vinduer er det søndre blændet, mens hver flankemur foruden det oprindelige har fået et cirkelvindue (i det nordligste blændingspar). Det indre, som har to arkader til skibet, står uændret bortset fra, at kalkmalerierne (p. 770) er overhvidtede.

Det gotiserende *sakristi* på korets nordside er fra 1839¹³. Det står i forbindelse med koret gennem den p. 764 omtalte dør, der kan være middelalderlig ligesom sakristiets forgænger, der tidligst er omtalt i forbindelse med tegltagets omlægning 1699⁵. Det forhold, at langhuskoret mangler savskiftet under gesimsen vest for sakristiets rygning, tyder på, at det ældste *†sakristi* var planlagt ved korpartiets opførelse.

Alderen på det *†søndre våbenhus*, der i modsætning til nordsidens oftest betegnes »det lille«, er ukendt. Det nævnes 1693⁵ i forbindelse med omlægning af skifertaget og 1716 i forbindelse med en større reparation; det forsvandt ved opførelsen af søndre korsarm 1736.

To *†ligb år eskure* blev 1717⁵ indrettet på siderne af nordre våbenhus; de bestod af teglhængte halvtage.

†*Kapel*. 1663⁵ købtes der skifer til taget på »das kleine Capel norden dem Kirche«, og tre år senere blev det skelnet. Da det hverken synes muligt at identificere det omtalte kapel med sakristi eller nordre våbenhus, og da der ikke ses spor efter nogen arkade i kirkemuren, er der antagelig tale om et lille, eftermiddelalderligt gravkapel.

Et †*trappehus* til Krogerups stol (p. 783) blev fjernet 1841¹³.

Hovedistandsættelser. Som det fremgår af den historiske indledning, var kirkens tilstand meget ringe 1587 og 1663, og i begge tilfælde måtte andre kirker efter kongelig befaling betale til Asminderød. Den istandsættelse, der må være fulgt i årene efter 1587, er ikke dokumenteret, men den har antagelig omfattet både bygning og inventargenstande (jfr. prædikestol p. 778). Anderledes med arbejderne, som indledtes 1663, da regnskabsbogen siger, at forarmelsen skyldtes krigen,; disse synes at have strakt sig til århundredets slutning. Foruden klokkeværket, der udtrykkelig fremhæves, gennemgik bygning og inventar en såre omfattende istandsættelse ved snedker Johan Richter og maler Jacob Pedersen, begge fra Helsingør (jfr. også altertavleindskrift p. 774); mure og tage repareredes, det indre blev hvidtet og udstyret med dekorationer på vægge og hvælv (jfr. kalkmalerier). Ved et syn 1710²¹ påtaltes adskillige mangler, bl.a. at kirken var blevet så godt som sort indeni, fordi man ved arbejdet året før havde brugt ler i stedet for kalk. De nærmest følgende år gennemførtes forskellige reparationer på mur og blytag af murmester Jens fra Helsingør og Mads Pedersøn fra Lillerød, inden man 1716—19⁵ tog fat på det indre. Her blev tilbygningernes lofter forbedret (sml. nordre våbenhus), gulvene hævet overalt ved påfyldning af mange læs grus og belagt med mursten; desuden hvidtedes det indre og forsynedes delvis med kalkmalerier (p. 770); sideløbende hermed blev næsten alt inventar behandlet af Børge maler. En lille snes år senere, 1736¹⁹, medførte rejsningen af søndre korsarm (p. 766) nye, store arbejder på den egentlige kirkes inventar; arbejdet udførtes af Hans Nielsen der også stod for en nymaling 1740 »såvel i den gamle som den nye kirke, dåbsstedet og våbenhuset« og af hvælvenes piller og buer (p. 770). 1776²² fulgte en fornyelse af tagværket på langhus og tårn (sml. tårnets årstal) og oplægning af sorte, glaserede tagsten, der for langhusets og korsarmens vedkommende afløste bly; dette solgtes ved offentlig auktion for godt 1286 rdl. Snedkermester Kobiersky, København, var entreprenør på arbejdet, der medførte en delvis ommuring af langhusets og især korpartiets murkrone af hensyn til de opskalkede tagflader. Blandt de bygningsmæssige arbejder, som gennemførtes i forbindelse med en grundigere istandsættelse 1838—42¹³, var nedrivning af et trappehus (jfr. ovf.) og fornyelse af sakristiet (p. 767) samt omlægning af gulvene og i denne forbindelse fjernelse af det murede alter. 1872²³ afgav

Fig. 9. Asminderød. Indre, set mod vest.

E.M. 1962

Meldahl på finansministeriets foranledning et overslag vedrørende fremtidige udgifter til ringmurens og kirkens ydre reparation (det indre var istandsat 1871), herunder afrensning og fugning af murværket, et arbejde, som ikke kom til udførelse, fordi kirken næstfølgende år, 1873²³, solgtes til den forhenværende sognepræst Raæ.

Tagværkerne over langhus og tårn er som nævnt fra 1776, af type med langstol, men de indeholder rester af middelalderligt egetagværk (spærfag med to hanebånd og langstol). Sakristiets er fra 1839, våbenhusets fra 1935.

Langhus og sakristi er hvidtet, våbenhus og tårn står i blank mur, for det sidstes vedkommende med hvidtede blændinger. Gennem langhusets hvidtekalk skimtes overalt rester efter en rødkalkkning. Langhusets åbne vinduer er fladrundbuede, korets og skibets nordre muligvis samtidige med korsarmen, de to i skibets sydmur først fra 1800'rne. Skib og kor har gulv af røde og grå lerfliser, tårnet af gule klinker, mens der ligger brædder under stolene.

Solskiverne, omtalt 1677—78⁵ er identiske med tårnets urskiver (sml. i øvrigt sejerværk).

Den 1967 ubenyttede *storkerede* på korets østgavl (jfr. fig. 3) fik 1845²⁴ nyt kors af egetræ.

Fig. 10. Asminderød. *Alterbordsforside (p. 772).

N.E. 1967

†*Kalkmalerier*. 1663 fik Niels Severensen »Meiiheer« 5 rdl. 3 mk. for at hvidte kirken indvendig og for at male sorte streger med kønrøg under hvælvet; samme år fik Jacob Petersen maler betaling for at male gardiner omkring i kirken. 1717—18 malede Børge Maler »bag altertavlen som tilforne« et gardin med limfarve, blå og andre kulører samt løvværk herunder. På skibets vægge maledes engle, som holdt et gardin, og i tårnrummet store gardiner af forskellig farve omkring de tre vinduer. Kirkens seks hvælvinger blev »anstrøgne grå med limfarve og afpenslet med sorte og hvide streger og ved enden på alle buerne med zirater«. I det lille (søndre) våbenhus blev der malet løvværk, og over døren til kirken »et gesems«. Det store (nordre) våbenhus blev over døren »afpenslet udi store sten«⁵ (kvadermalet). — Udmalingen fornyedes 1740¹⁹ af maleren Hans Nielsen fra Ganløse. Foruden gardinet omkring altertavlen opmaledes et gardin i 3½ alens højde med vedrørende zirater; dette gik rundt omkring såvel i den gamle som i den nye kirke, dåbsstedet (tårnrummet) og våbenhuset²⁵.

INVENTAR

Oversigt: Af kirkens middelalderlige inventar er kun bevaret den fine kalk fra sidst i 1300'rne, korbuekrucifikset og det malede antemensale, begge fra o. 1500—25 (jfr. det senmiddelalderlige kor p. 764); antemensalet er nu i Nationalmuseet. Den romanske granitfont blev først skænket til kirken i 1908. Renæssancen er repræsenteret ved den fornemme prædikestol og en fin og stor samling stolestader med udskårne gavle, alt fra o. 1600 (jfr. hovedstandsættelsen o. 1587 p. 768). Godt 50 år senere anskaffede kirken —

Fig. 11. Asminderød. †Altertavle 1658, sml. fig. 12. Storfelt (p. 774).

Poul Norlund 1928

med tilskud fra dronning Sophie Amalie — en bruskbarok altertavle af billedskæreren Lorentz Jørgensen. Da den brændte 1942, blev den nuværende korudformning med gotiserende ciborium opstillet, og korbuekrucifikset erstattede altertavlen. To meget store malmstager fra 1681 er derimod stadig på alterbordet. I 1700'rne fandtes adskillige »lukkede« stole og pulpiturer både for menigheden i almindelighed, men også for folk fra Østrup, Krogerup o. a. De fleste blev fjernet 1841.

Koret er efter branden 1942, hvor den barokke altertavle brændte, indrettet af arkitekt Mogens Koch. *Alterbordet* er et løst egebord på fire ben, helt dækket af moderne alterklæder, og som *alter prydelse* tjener det sengotiske korbuekrucifiks (p. 777). Over bord og krucifiks hvælver sig en spidsbuet *baldakin* af træ, båret af tynde, ottekantede træpillere; træ-bagklædningen er klædt med stof. Ved baldakinens nord- og sydsider er opstillet seks *knæfaldspulte*.

†*Alterborde*. Et muret alterbord blev nedbrudt 1842 og erstattet af et bræddebord¹³.

†*Relikviegemme*(?). Ved nedbrydningen af kirkens søndre side (nl. ved tilbygningen af korsarmen 1736) skulle der ifølge en optegnelse i Danske Kancelli²⁶ »i kirkemuren, som blev nedbrudt, være fundet en langagtig kasse; men arbejderne ved kirken skal have trådt den i stykker, og intet vides om, hvad der har været«. Måske drejer det sig om et relikviegemme i *søndre †sidealter*. I alt fald må denne oplysning dreje sig om det samme fund, der ligger til grund

for det i indledningen (p. 759) nævnte »sagn«, der ved at fortælle, at der også var en pergamentstrimmel, hvorpå S. Peters og S. Dorotheas navne kunne læses (jfr. Grønholt kirke).

**Alterbordsforside* (fig. 10), o. 1500—25, bestående af syv lodret sammenstødte planker samlet i profileret ramme, 105x185 cm. Herpå er malet på tynd kridtgrund, under en skriftfrise, Maria med barnet, stående på månesegl i rosenkrans flankeret af dronningen af Saba og kong Salomon i nord og Ester hos perserkongen Ahasverus i syd. Sidefelterne er opdelt i fem vandrette bånd, hvoraf de to midterste er malet som brokadeefterligning.

Baggrunden i rosenkransbilledet er citrongul, selve kransen har lysrøde roser; foroven og til siderne er i store roser anbragt Kristi gennemborede hjerte og de to hænder og fødder. Maria med det bølgede, lange, gule hår bærer blå kjole og rød kappe. Dronningen af Saba er klædt i blegrød kjole, Salomon i guldbrokade, og det nedhængende tæppe er mørkegrønt, mens det i Ahasverusbilledet er af guldbrokade; Ahasverus selv bærer blegrød dragt, Ester gul. Landskabet og mandsfiguren samt Ahasverus' ansigt er stærkt opmålet. Brokadeelterne er i stærk rødt og guld, de mellemliggende felter i lys gråt⁶³. — Skriftfrisen foroven er indrammet af gullig, krydsmønstret stofefterligning. Skriftbunden grønsort og minusklerne forgyldte; indskriften, der er formet som et heksameter, lyder: »Fac detur venia miseris Rosa pulcra maria« (»lad de elendige vederfares nåde, smukke rose, Maria«).

Det stærkt nederlandsk påvirkede maleri er ligesom flere samtidige antemensaler malet som en slags mellemtning mellem tekstil og maleri, sikkert som en erstatning for broderede og vævede antemensaler²⁷. 1842 indleveret til Nationalmuseet (nr. 7093).

†*Alterklæder*. 1) 1663 var alterklædet af rødt fløjel; det blev farvet 1679 og fik påsyet frynser og hendes majestæts våben. 2) 1697—98 købte kirken stof²⁸ til et alterklæde hos Mons. Ewart Wiedemann i København. Da alteret 1723 blev bestjålet, skar tyvene guldgulonerne af alterklædet⁵; de nye, som ligeledes købtes i hovedstaden, hos Octavi Holman, vejede 29¹/₄ lod¹⁹. 3) 1842 fik hofperlestikker Hielm 30 rdl. 85 sk. for et alterklæde med tilbehør¹². — Ved branden i 1942 ødelagdes alterklædet med kniplinger i ægte guldråd.

†*Altertavler*. 1—2) I inventarierne 1663—71 omtales to gamle altertavler⁵. Muligvis var den ene den, Jacob Petersen 1663 malede⁵.

3) (Fig. 12), med reliefskåret årstal 1658, i bruskarok, af Lorentz Jørgensen, Holbæk. Tavlen svarede i sin opbygning og ornamentik til altertavlen i Raklev (Holbæk amt) fra 1668 og til kæmpetavlen i S. Olai i Helsingør 1664 (p. 122), samt flere andre tavler fra samme værksted. Tavlen var opbygget med de sædvanlige arkitektoniske led: postament, storstykke, gesims og topstykke, omend disse var mere eller mindre opløst i ornamenter. Så godt som alle scener og

Fig. 12. Asminderød. †Altertavle 1658 (p. 772).

N. Termansen 1931

figurer genkendes snart fra een snart fra en anden af værkstedets tavler. I storfeltet var nadveren (fig. 11) efter det fra Gudewerth (jfr. p. 124 f.) lånte skema, på sidefelterne relieffer af Golgatha og opstandelsen. De fire storfigurer var fra nord: Matthæus, en lille påklædt engel rækker et blækhus op mod ham, Markus, som støtter sit ben på løvens hoved, Lukas, som ligeledes hviler foden på oksens hoved og endelig Johannes, der er skægget og har langt krøllet hår. Topstykkets gennembrudte relief forestillede himmelfarten (spejlvendt i forhold til S. Olai). Herunder stod med reliefversaler »Actorvm I« (apostlenes gerninger kap. 1). Relieffet flankeredes af to store friskulptur-engle, ligeledes som S. Olai, men spejlvendte. Topfiguren var en basunblæsende engel. I frontonen over storstykket sad en putto med en palmegren i den højre og et kronet skjold med sammenslynget S A for Sofie Amalie i den venstre hånd, jfr. S. Olai hvor engelen holder både Frederik III.s og Sofie Amalies initialer. Ved branden 1942 stod tavlen med broget staffering og forgyldning. 1931 fandt man ved restaureringen²⁹ på postamentets to forsænkede felter den gamle indskrift, der opmaledes. »Sophia Amalia god oc from, Huis Naffin er værd høit at berøm, Hun Kiercken her staphere lod, Oc sogned armbt (arnt) hialp vel paa fod. Anno 1663.«³⁰.

Den første staffering — vel fra 1663 — var partiel med brunlig bundfarve og forgyldning. 1717—18 blev tavlen anstrøgen med oliefarve, billederne og andre zirater blev udstafferet med adskillige kulører af Børge maler, efter at snedkerarbejdet var gennemgået af Jakob snedker, Helsingør⁵. 1745 malede Hans Nielsen, Ganløse altertavlen med farver og guld¹⁹. 1821—27 reparerede man forsiringerne for 30 rdl.³¹, og 1842 blev tavlen malet tre gange og indskriften forgyldt af C. P. Kongslev for 30 rdl.¹³. Året efter flyttede man alterbord og alter¹². Altertavlen brændte i 1942.

Regnskaberne omtaler, at kirken skylder den 1661 afdøde sognepræst Rasmus Muncks arvinger 334 dl. 1 mk. 14 sk., »hvoraf Lorentz Bilthugger på skifte efter afgangne sal. hr. Rasmus er udgjort til 100 dl.« Først 1666 meddeles, at billedhuggeren har fået det »som hannem resterede for en altertavle«⁵.

Altersølv. Kalk (fig. 13), o. 1350—1400, med nyere bæger. Den sekssidede fod har standkant med gennembrudt firpasmønster og på den ene side en graveret krucifiksgruppe, hvis type antyder en relativ sen datering. Mod Marias hjerte peger et sværd. Skaftleddene er sekskantede som foden, knoppen har de for typen karakteristiske, stærkt fremspringende, runde bosser med seks ens, graverede Kristushoveder; pålagte firblade på under- og oversiden. Spor af gammel forgyldning. Nuværende højde 20 cm, fodpladen 11 cm i tv. m.

Disk, 1733, 15,5 cm i tv. m. med opadbøjet kant. På randen graveret cirkelkors og Christian VI.s kronede spejlmonogram. Under bunden to ens mestermærker: N I over 1733, for Niels Johnsen³², København (Bøje 306).

Fig. 13. Asminderød. Alterkalk (p. 774).

Poul Nørlund 1928

Oblatæske, sikkert den som konferensråd Rostgaard skænkede 1732¹⁵; rund, 4 cm høj, 9 cm i tv., med graveret kors på låget. Under bunden to, på lågets underside tre utydelige stempler. †Oblatæske af »Valdbirche« (løn) omtales 1686, endnu 1721 eksisterede den⁵, men ses ikke omtalt senere.

Vinkander. 1) Købt 1841²⁴, af Bing-og-Grøndal-porcelæn, sort med guld-kors. 2) 1953 af sølv.

Alterstager (fig. 14), 1681, udført af Matthis Hecht, Helsingør³³, af messing³⁴, 56—57 cm høje. I skaftets midtskive fire indsnit, hvor der ifølge inventariet 1688—89 var påsat fire englebilleder⁵. På foden spor efter tre ben³⁵. På fodpladen graveret versalindskrift (næsten udslidt på den ene stage): »Ao 1681 Da var lens Iacobs W:[ind] pst: (præst) Rasmvs ns (Nielsen?) oc Per Is: (Jensen?) kircke w:[erge] til Asm :[inderød] k:[irke] me fecit Matthis Hecht i Helsingør« (»mig gjorde M. H.«) til Asm:« udeladt på den ene stage. Ifølge regnskabet kostede de nye alterstager med vejering og afhentning 39 rdl. 4 mk.⁵.

1830 anskaffede man et par hvide, lakerede blikalterlys med olielamper til stagerne²⁴.

†*Røgelsekar*. Kirkens ildkar, som var af kobber, fik en ny bund 1681⁵; det er sidste gang nævnt i inventariet 1764¹⁵; da var halvdelen af jern.

†*Messehageler*. 1663-inventariet nævner en rød fløjlsmessehagel, 1721 var den ubrugelig. 1697 bekostede man sammen med alterklædet (p. 772) en messehagel af samme fløjel med guldguloner⁵. Disse blev skåret af ved tyveriet 1723 og nye købtes hos Octavi Holman i København¹⁹.

†*Alter skranker*. 1) 1697—98 lod kirkeejeren, stiftsskriver Otto Funch, opstille »et jernværk med udstoppede skamler«³⁶. Snedkeren J. Richter fik 21 dl. for alterfoden »af adskilligt slags fremmed træ«. Desuden købtes islandsk vadmel til at lægge over alterfoden, samt »rytzlædder« og fyld til samme. Hans Mønrich smed fik for jernværket omkring alterfoden 17 rdl. samt 2 rdl. 1 mk. 8 sk. for seks messingknapper³⁷. 1740 malede Hans Nielsen jernværket¹⁹, og i 1817 blev det istandsat af smedemester Braun¹³. 2) Da man flyttede alteret og alterbordet i 1842, forfærdigede smeden F. C. Svendsen, Frederiksborg, et jernværk med to døre om alteret for 46 rdl. 4 mk. og samme år bronzerede maler C. P. Kongslev gelænderet for 3 rdl.¹³. Denne alterskranke blev erstattet i 1942—43 af den nye korindretning, sml. p. 771.

Døbefonte. 1) (Jfr. fig. 9). Romansk, af granit, men med tilsat ny(?) fod; begge dele blev opstillet 1908³⁸. Den firkløverformede kumme, som er ca. 100 cm i tv., er en grov, ikke færdighugget efterligning af Esbønderup-gruppen. I eet af dens felter er udhugget en lille menneskefigur med stort hoved, korslagte arme og kort kjortel, og et andet sted på kummen er der en klods ladt tilbage som til et påtænkt relief. Kummen stod tidligere i Gilleleje kirke, hvorfra den kasseredes på grund af ælde(!). Derpå lå den længe uden fod på Gilleleje strandkant, indtil en bonde i Strand Esbønderup kørte den til sin gård og brugte den som drikketrug. Her købte overlærer Christensen den og skænkede den til Asminderød kirke. I korbuens nordside.

2) 1837, af Bremersandsten, 83 cm høj. Den næsten flade skål bæres af en slank pille på firkantet plint med vulst; købt hos Dantzers enke, København, for 42 rdl. 16 sk.¹³ Ude af brug. I korsarmen, mellem arkaderne.

†*Døbefonte*. 1) 1740 marmorerede Hans Nielsen stenfonten¹⁹. 2) 1776 fik kirken en ny font af træ; arbejds-løn og maling kostede 5 rdl.²²

Dåbsfade. 1) O. 1575, af messing, 67 cm i tv. I bundens midte et cirkulært relief med bebudelsen, herom en reliefminuskelindskrift, som atter indrammes af en bort med hjort og hund; en tilsvarende findes på randen. Skænket af kirkeværgen 1908 sammen med granitfonten. 2) 1837, af tin, glat med skrift på randen »Asminderød Kiercke 1837«. Købt til kirken samme år hos P. Reisz og F. Szybrowsky for 16 rdl.¹³. I sandstensfonten.

†*Dåbsfade*. 1) 1663 skænkede Hans Rostgaard til Krogerup et stort, puklet messingbækken⁵. 2) 1748 fik kandestøberen Hans Mikkelsen Ludcinsky 1 rdl. 20 sk. for et tinfad til at sætte inden i det »ellers til daaben henhørende puklede messingfad«¹⁹.

Dåbskande, nævnt som ny 1830¹³, af tin, slangehankstype, 31 cm høj. På korpus graveret Frederik VI.s kronede monogram.

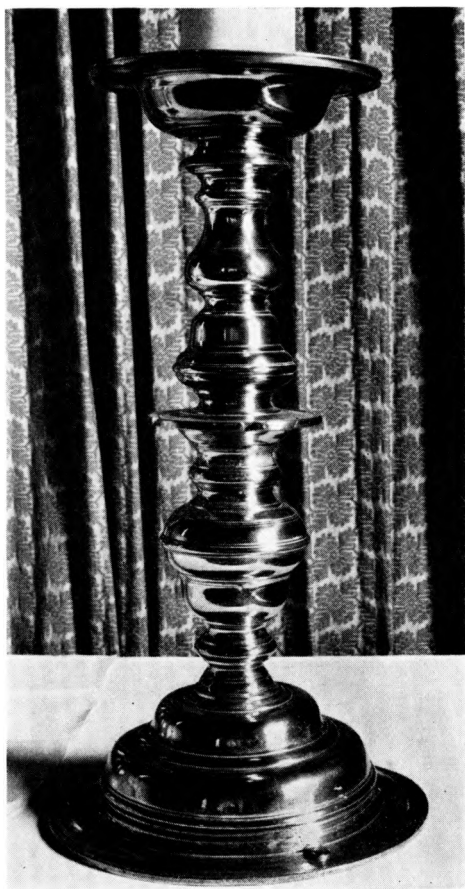
†*Fontehimmel*. 1663 fik snedker Michel Meier, Helsingør, penge for »dem blauven Himmell über der Tauffauffsetz«⁵.

†*Fontegitre*. 1) 1717—18 opsattes 30 alen nyt panel om fonten, der da stod i tårnrummet. En fyrrebjælke blev indhugget i muren og beklædt med krone og lister; ved indgangen blev sat »syle og gesamser«, samt 13 drejede piller af træ og i stedet for døren gjort »et oval«. Dette arbejde, der med andre ord omfattede beklædning af tårnrummets vægge med panel og opstilling af et stort gitterværk med dør i tårnbuen, udførtes af Jacob snedker, Helsingør og Johan drejer⁵. 1736 blev gitterværket

repareret, flyttet op og anbragt som korgitter¹⁹ (p. 778). 2) 1736 opsattes i stedet for nr. 1 et 5 alen bredt panel, 4½ alen højt med »dukkeværk« (piller) oveni og i midten en oval dør »som en alkove«. Desuden blev vægpanelet forlænget i begge sider med to alen. Arbejdet blev udført af tømmermester Peder Sørensen Ulf, København. 1740 malede Hans Nielsen, Ganløse, »afdelingen« mellem kirken og dåbsstedet på begge sider, ligeledes det gamle og nye panel under tårnet »i bemeldte dåbssted«¹⁹.

Korbuekrucifiks (fig. 16) fra begyndelsen af 1500'rne. Den ca. 120 cm høje Kristusfigur hænger på et nyere kors med glorieskive fra 1942; her på fæstnede de oprindelige evangelistsymboler. Ved branden 1942 led korset skade; det nystafferedes og blev opsat som alterprydelse (sml. maleri nr. 4 p. 786).

Indtil 1836 har krucifikset formentlig været opsat over korgitteret, idet præsten dette år anmodede om, at det meget plumpe korsfæstelsesbillede over

E. M. 1902

Fig. 14. Asminderød. Alterstage 1681, udført af Matthis Hecht, Helsingør (p. 775).

Poul Nørlund 1928

Fig. 15. Asminderød. Prædikestolens underbaldakin (p. 778).

kordøren måtte bortflyttes til et andet sted i kirken, og bjælken borttages³⁹. Den var 1663 blevet fornyet af Michel Meier, Helsingør, i forbindelse med kirkens hovedstandsættelse (se p. 768). 1679—80 blev korbuebjælken stufferet med guld, 1717—18 anstrøget for og bag som »tilforn var«, med oliefarve og gullet rensat af Børgemaler⁵. 1748 malede Hans Nielsen, Ganløse, korgitteret og det derpå stående krucifiks, sidstnævnte med en »perle-fleisch farve, lændeklædet tillige med de anstaaende to billeder (Maria og Johannes) og apostlenes våbner (evangelistsymbolerne), der alt forhen havde været forgyldt, blev ganske omforgyldt og farverne renoveret ... Krucifikset bagtil brunt«¹⁹. Endelig genopmalede C. P. Kongslev krucifikset 1842¹³, og henholdsvis 1931 og 1942 blev det restaureret af Niels og Niels J. Termansen.

†*Korgitter*. 1736 blev fontegitteret som nævnt flyttet op og anbragt som korgitter.

Prædikestol (jfr. fig. 8 og 9) o. 1590—1600, muligvis udført i forbindelse med istandsættelsen efter 1587 (p. 768), fra samme værksted som Tikøb (p. 704) og af samme opbygning, men med finere detaljer. Stolen har fire fag, der danner sider i en regelmæssig polygon, forøget med nyere dørfag og opgang; den balusterformede bærestolpe under den karakteristiske underbaldakin (fig. 15) er fra 1717⁵, da stolen var nedtaget. Storfelternes relieffigurer, de fire evangelister (fig. 17—20) er, regnet fra opgangen: Matthæus, Markus, Lukas og Johannes. På de fire hjørner vekslende mandlige og kvindelige hermer (englehermen ved opgangen er fra 1931).

Himmelen, i bruskbarok, fra o. 1630, med seks regelmæssige polygonsider, nu uden hængestykker, har gennemløbende frise med tandsnit; over den udladende kronliste har de fire sider et bruskornamenteret topstykke, det største med kronet C 4. På de tre hjørner står spinkle, musicerende putti med cello, violin og luth. Under det kongelige topstykke er lensmanden Frederik Urnes og hans hustru Karen Arenfeldts våbener anbragt. I den dybe loftsniche hænger Helligåndsduen⁴⁰.

1931 og 1943 blev stol og himmel restaureret⁴¹. 1931 tilsattes sidestykker med smalle volutornamenter, og opgangshermen blev skåret. De oprindelige indskrifter med versaler fremdroges, i frisen: »Beati qvi.. . Lucæ« (»salige de,

E. M. 1962

Fig. 16. Asminderød. Korbuekrucifiks (p. 777).

som høre Guds ord etc. Lukas»), i postamentfelterne: »Sic deus dilexit... Joh. III,16« (»således elskede Gud verden« etc.). I himmelens frise ses under lensmanden og hans hustrus våbener deres initialer: FW — KAF; på de øvrige fire sider sammentrængtes indskriften, der oprindelig havde strakt sig over fem⁴², malet med gylden fraktur: »Allerhøyste guds Ord er vÿstdoms kilde« etc. Syrach. I⁴³. Stolens staffing er i øvrigt partiel, polykrom. Den har været genstand for renovering og opmaling 1748¹⁹ og 1842¹³. Et »firfakket«, forgyldt *†timeglas* købtes 1740. Stolens plads er nu som før korsarmens opførelse 1736¹⁹ i syd; mellem dette år og 1838¹³ stod den i nord.

Stolestaderne er for de ældstes vedkommende nogenlunde samtidige med prædikestolen og kirkens restaurering 1587 (jfr. p. 768). Ialt 66 stolestadegavle med topstykker findes nu i kirken, heraf otte på loftet. De ældste, af eg, har været forbillede for de yngre, af fyr, som dog i flere tilfælde har gamle topstykker. — Den brede gavlplanke er dekoreret med to kannelerede pilastre, hver med højt, fladsnitsmykket postament, bærende en frise, hvis kronliste er udformet med rundstav, platte og tandsnit. Plankerne krones af kartouchetopstykker med forskelligt udformede cirkelmedaljoner, der indeholder vel-skårne, varierende motiver: Jesu-monogram⁴⁴, løve- og fantasimasker (jfr. fig. 21), englehoveder og kronede mandshoveder (de sidstnævnte alle fra restaureringen i 1820'rne).

N. Termansen 1931

Fig. 17—18. Asminderød. Prædikestol. Storfelterne med Matthæus og Markus (p. 778).

Ang. de to eneste *låger*, i de østligste stolestader, se Rostgårds pulpitur p. 783.

To af bygningens hovedstandsættelser samt korsarmens opførelse har sat deres spor på inventaret (jfr. p. 768). 1675 reparerede snedker Johan Richter, Helsingør, panelet på stolene under pulpituret og i koret; endvidere seks stoledøre af eg i panelværk på kvindfolkesiden fra koret og seks døre på mandfolkesiden. 1677—78 fik samme snedker betaling for 35 egedøre.

1717—18 foretog Peder Christensen, snedker i Asminderød, en større reparation af panelværk, fodbund og sæder i adskillige stole, samt gjorde fire nye gitterværker på de to yderste stole inden for kirkedøren og på de to stole ved fonten, samt tre i koret. Året efter reparerede Jacob snedker, Helsingør, de yderste »opstandere« (gavle) og døre på næsten alle stole, der var »af skøn billedhuggerværk«, men forfaldne⁵.

Til den nyopførte korsarm udførte tømmermester Peder Sørensen Ulf, København, 1736 16 stole med panel og to nye døre, de øvrige døre blev taget af

N. Termansen 1931

Fig. 19—20. Asminderød. Prædikestol. Storfelterne med Lukas og Johannes (p. 778).

den gamle kirkes stole. 1761 byggede Jens Christensen af Farum en ny stol til kapellanens familie og Lars Bendixen af Hillerød malede den¹⁹. Men trods disse mange reparationer omtales stolene 1783 som brøstfældige, fordi de måtte optages, når lig blev nedsat i kirken, hvilket ofte skete⁴⁵. 1821—27 hovedrepareredes stolestaderne for 300 rdl.³¹, og 1838 forandredes nogle stole »hvor der skal anbringes indgang«¹³.

Pladsmanglen medførte opsætning af klapper med fødder under, 1717—18 ti stk. på en del af kvindfolkestolene⁴⁶, og 1730 lavede snedker Jocum Berendtsen af Frederiksborg 30 for »husfolk og andre«. 1748 malede Hans Nielsen 37 klapper¹⁹.

Den oprindelige staffering kendes ikke, men af den nedenanførte beskrivelse ses, at der har været en flerfarvet staffering; nu er den perlegrå med mørkegrå bund på gavlene. 1716—17 ansås det for nødvendigt at stolene blev strøget med oliefarve for at styrke træet, Nicolai Reuter af Frederiksborg skulle med

god »valbirkfarve« (en slags egetræsbemaling) overstryge og udstaffere hver stol for 5 mk. stk⁵. 1748 malede Hans Nielsen, Ganløse, alle stolene i gamle og ny kirke, ialt 57, med god oliefarve, som stolene forhen har været malet i koret, og desuden fik de alle påmalet numre¹⁹. 1838 maledes samtlige stolestader for 270 rdl.¹³.

†*Murbænk*, se p. 761.

†*Skriftestole*. 1) Købt 1679—80 for 20 rdl., anstrøget og forgyldt for 5 rdl. 2 mk. og 1682—83 forsynet med »himmel«, der blev holdt af fire vredne jern⁵. 1730 repareredes den af snedker Jocum Berendtzen, Frederiksborg; jfr. i øvrigt under 2. 2) 1731 malede Eiler Olsen den nye skriftestol med rød oliefarve og adskillige stafferinger; den gamle blev nyopmalet. 1745 blev begge stole malet tilsvarende af Hans Nielsen, Ganløse¹⁹.

Degnestolen er en lille åben pult med topløs pilastergavl; på pultbrættet er fastgjort en offerbakke. Den sammenstykkede stol, hvis nuværende form kan skyldes arbejderne 1838¹³, er formentlig fra 1716—17, da snedker Peder Christensen, Asminderød, gjorde en ny degnestol af en af kirkens stole⁴⁶. Den blev 1736 flyttet bort fra koret¹⁹, og et stykke, som den var forlænget med, maledes 1745 af Hans Nielsen¹⁹. Nu under korbuens sydside.

En †*degnestol*, nævnt 1686⁵ og 1710²¹ betegnet som udygtig, omdannedes 1716 af Peder Christensen til bænk i det lille †søndre våbenhus⁴⁶.

†*Barnestol*. 1675 betalte Johan Richter for en ny barnestol i koret⁵ (sml. tårn p. 766).

†*Kirkekiste*. I annekskirken Grønholts regnskaber omtales 1740 en jernbeslået kiste, som skal være kommet fra Asminderød, hvis inventarium 1687 opfører en jernbeslagen, gulmalet kiste, som sidste gang nævnes 1713. Måske har den †taskelås, der 1697 købtes hos Chasten Nielsen, Helsingør, for 3 dl., hørt hertil⁵.

†*Geværskab*. 1663 havde bønderne et stort skab til deres geværer i nordre våbenhus; det forhøjedes sammen med bygningen 1717—18⁵ og fjernedes 1770¹⁹.

†*Pulpiturer og †lukkede stole*. I forbindelse med den påtænkte udvidelse af kirken 1736 siges, at kirken »inden i er opfyldt med så mange pulpiturer, som deri kan være«. Mange pulpiturer og stole omtales i arkivalierne, men det er ikke altid muligt at placere dem i bygningen eller afgøre, om der er tale om et pulpitur eller en lukket stol. 1) 1663 indkøbtes »1½ Gevölftbretter zu die neue vorschlag am Galleri«, hvorpå hendes kongelige majestæts navn og våben står malet⁵; galleriet må formodes at være identisk med det af Thurah omtalte pulpitur⁴⁷ og med det gamle pulpitur, som maledes 1682⁵.

2) 1681, opsat af snedker Johan Richter, Helsingør, af eget tømmer for 66 rdl. og malet sammen med nr. 1 (og prædikestolen) 1682 af Jacob Pedersen schilder. Disse to pulpiturer har stået således, at det 1717 var muligt for Jacob

Fig. 21. Asminderød. Stolestadegavl, topstykke (p. 779).

E. M. 19(52)

snedker, Helsingør, at åbne adgang fra det nye til det gamle pulpitur, således at sidstnævntes trappe kunne nedlægges; denne stod i en af mandfolkenes stole, hvilket kan betyde, at pulpituret har stået i vest eller syd. At det har stået i vest, viser oplysningen, ligeledes fra 1717, om, at det gamle pulpitur maledes bagpå ud til fonten⁵.

3) Muligvis 1668 (jfr. nedenfor) indrettedes et pulpitur for Hans Rostgaard til Krogerup og dennes hustru Kirstine Pedersdatter. Dets plads var i koret, hvorfra det flyttedes ved ommøbleringen efter korsarmens opførelse 1736¹⁹. Det må være identisk med den senere Krogerupejer, først-, jagt- og kammerjunker Bruns stol med opgang, som repareredes 1827¹³. At dømme efter restaureringsforslaget 1836³⁹ må pulpituret 1736 være blevet flyttet til skibets sydside, muligvis ud for korsarmens østre arkade; det blev sammen med trappehuset nedtaget 1841 og solgt på auktion for 6 rdl. 84 sk. I stedet indrettedes to stole til Krogerups brug¹³, formentlig de to østligste i skibet og de eneste, som nu har *låger*. Disse stammer antagelig fra Rostgaards pulpitur og er forsynet med fladsnitdekoration og forneden liggende rektangulær fyldning. På den glatte arkadefyldning er ved restaureringen i 1942 under senere opmalinger afdækket Hans Rostgaards navn og våben samt årstallet 1668, på den anden hans hustru, Kierstina Peders D[atter]s navn og et våben med et korslam, samt årstallet 1668.

4) 1726 gav rytterdistriktets kirkeinspektør, krigsråd Helt, tilladelse til opførelsen af »et meget smukt pulpitur«⁴⁸.

Ved gennembrydningen af arkaderne til korsarmen 1736 må det af pulpi-

N. Termansen 1933

Fig. 22. Asminderød. Maleri 1748, af sogne- og slotspræst Christian Jensen(?) (p. 786).

turerne, som har stået i syd være blevet flyttet. Efter denne tid, 1740, omtales pulpituret ved tårnet (i forbindelse med en ny trappe) og to »i hinanden bygte side- og tværpulpiturer«; de blev 1748 af Hans Nielsen, Ganløse, afvasket, rabatterne gjort blå med hvide bogstaver og pillerne marmoreret¹⁹. Sidepulpituret stod over norddøren og havde adgang fra våbenhusloftet gennem en rektantet dør af gule sten (p. 764); herpå var *†*orgel (nr. 1 og 2, p. 785) opstillet.

5) 1837 opsattes et nyt pulpitur; S. L. Wahl fik 18 rdl. for at gennembryde muren til de nye bjælker og tilmure hullerne fra de gamle¹³. Dette pulpitur kan bestemmes som pulpitur til *†*orgel nr. 3 (p. 785), og det må være rester af dets paneler og snoede søjler, der sammen med rammeværk og empireornamenter fra en orgelfaçade ligger på loftet over korsarmen.

Af *herskabsstole* og andre stole nævnes flere. 1) Formentlig fra o. 1663; 1743 omtales en stol i koret tilhørende dronning Sophie Amalie (der tidligere residerede på Ebbekøb) og bærende hendes navn²⁶. Det var muligvis den, der blev malet 1663 sammen med nr. 2, da Jacob Petersen malede to stole i koret. 1675 gjorde Johan Richter et nyt gitterværk på Ebbekøbs mandsstol og et andet på kvindestolen, desuden kom der låse for Ebbekøbs og Toildtz' stole⁴⁹.

Fig. 23. Asminderød. Maleri nr. 2. Nadveren (p. 786).

N.Termansen 1928

2) 1663, tilhørende kammertjener Jacob Petersen til Østrup, fremstillet af snedker Michel Meier, Helsingør, for 6 rdl. og malet (muligvis sammen med nr. 1) samme år af Jacob Petersen⁵. I koret²⁶.

3—4) 1736, to »sirlige indelukte stole af panelværk med himmel og gesims over«, fremstillet af tømmermester Peder Sørensen Ulf, København, til den nyopførte korsarm¹⁹.

Orgel, 1965, leveret af Troels Krohn. 21 stemmer, to manualer, pedal. I korsarmen mod sydvæggen.

†*Orgeler*: 1) 1697 fandt sognepræsten Laurids Grøngaard i København et lidet positiv til 35 rdl. Da sognefolkene havde lovet 40 slet dl., udbad han sig differencen hos kirkens patroner. Orgelet blev købt, og orgelbygger Peder Petersøn Botzen efterså det og reparerede det »af Kiærlighed til Verchet, saasom det er gjort af Hans Salige fader som hans siste arbeid her i Verden«. De yderste zirapbiber blev forsølvet og forgyldt og værket blev gjort bredere med udskåret snedkerværk, og endelig maledes det for ialt 12 rdl.⁵⁰. 1745 stafferede Hans Nielsen, Ganløse, orgelet med farver og guld og forsølvede piberne¹⁹. Om placeringen, se †pulpitur nr. 4.

2—3) 1822 havde kongen skænket et orgel til kirken, men 1836 forhandler

man med orgelbygger Ramus om et nyt orgel til 500 rdl., hvorfra dog går 100 rdl. som betaling for det gamle orgel. Kongen giver tilladelse til, at man handler med hans gave. Pengene til det nye orgel bevilgedes gennem Kronborg distrikts jordebogskasse³⁹. 1838 fik det ny gesims, maledes og forgyldtes¹³, og 1871 fik det farve som stolene²³. Se †pulpitur nr. 5.

Pengeblok, nyere, af fyr, helt dækket af jernplader. I korsarmen. Dens †forgænger nævnt 1838¹³.

To *salmenummertavler* fra nyere tid (jfr. fig. 8). 1799 fandtes fire sorte tavler til at skrive numrene på²⁴, hvoraf een endnu hænger i koret.

†*Kommunikanttavle* (til optælling af altergæsterne) omtales 1688; den var sort og opbevarede i skriftestolen⁵.

*Malerier*⁵¹. 1) (Fig. 22) 1748. Ifølge en sekundær indskrift med gule versaler forneden over præstekjolen forestillende: »Christian lensen, slotspræst til Fredensborg og sognepræst for Asminderød og Grønholt menigheder. Død anno 1769« og skænket 1821 af præstens datter, Christiane Fangel, der var gift med præsten i Tikøb og døde 1821. På den opslåede bog i baggrunden læses med fraktur: »Hvad her for Øyne staaer, er skyggen af det Leer / Hvori min Siæl den har sin Hytte her i live / Ved Ormens Pensel den i Døden heslig seer / Guds billeds herlighed kand Jesus eene give. / Min JESUS male mig saa med sit Rosens blod / At dette billed' kand i mig livagtig kiendes / Saa jeg i Himmel-Glans kand staa med freidigt mod / For Herrens strenge Dom, naar Verdens Malning skiendes. Conf. 1. Joh. 3. v. 2, Phil. 3. v. 20. 21.« — Ved en restaurering 1933²⁹ afdækkedes forneden en tolinjet, oprindelig indskrift: »Hvis fæstning revner ved hans viisdoms Kraft og ord. Nicol. Brorson Sogne Præst til Sanct Nicolai Kirke i Københafn. Om de Guds hierte-Mand ej har i Hannem haft. ABryn[nich] Pinxi[t] 1748.«. Efter denne indskrift måtte man tro, at billedet forestiller Nicolai Brorson, salmedigterens broder, men på den anden side er det vanskeligt at forklare, at Chr. Jensens datter ikke skulle have kendt sin fader, og der er heller ikke portrætlighed med de stik, som kendes af Nicolai Brorson (Westergaard nr. 1348—50). Olie på lærred, 77x60 cm. Fine, blege farver, hvidlig og rød karnation. Samtidig, glat, forgyldt ramme. På østvæggen i korsarmen (LundPortr.IX, 39).

2) (Fig. 23), fra slutningen af 1700'rne. Nadveren. Under Judas' stol ligger en djævel med ildlysende øjne⁵². Olie på lærred, 96x103 cm.

3) Bønnen i Gethsemane. Pendant til nr. 1, 98x112 cm. Billedet er opbygget efter den ene diagonal, dannet af et kraftigt lysskær fra øvre, venstre hjørne. I skyerne putti og en stor engel med kors og kalk. Den knælende Kristus er taget fra et stik af Goltzius⁵³.

4) 1932, forestillende kirkens indre set mod øst, med Lorentz Jørgensens altertavle på alterbordet og korbuekrucifikset på skibets nordvæg. Sign.: »C.

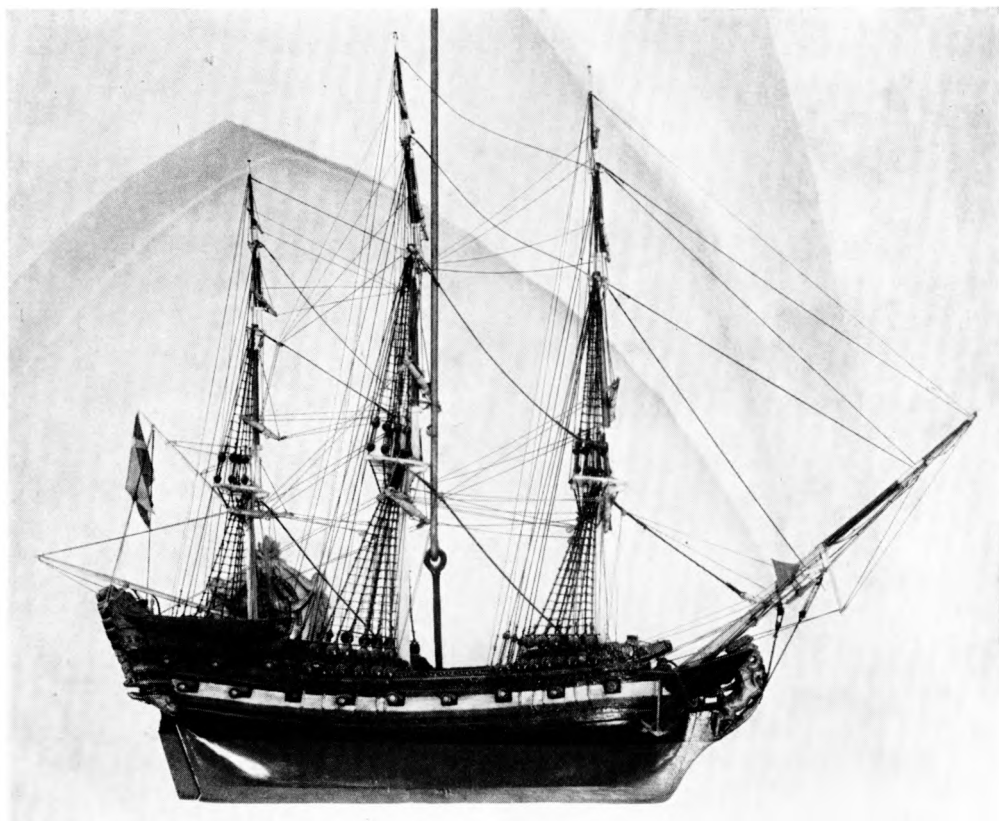

Fig. 24. Asminderød. Kirkeskib. Orlogsfregatten »Søe Blomsten« (p. 787).

E.. M. 1962

Hornung Jensen. Asminderød 1932«. Olie på lærred, 79x98 cm, i kraftig, gyl-
den profilramme. I tårnrummet på nordvæggen.

Kirkeskibe. 1) (Fig. 24) 1750—1800(?). »Søe Blomsten«, orlogsfregat med
2x 14 kanoner. Smukt agterspejl med seks tætsiddende vinduer; gallionsfigur:
løve. Skænket 16. februar 1835 af Anders Stibolt Pedersen, styrmand ved de
kgl. skibe⁵⁴. I skibets vestende.

2) 1820. »Anna Catharina«. Orlogsbrig med 2x8 + 2 kanoner. Navn og års-
tal på agterspejlet bag små glaseruder⁵⁵. Mellem skib og søndre korsarm.

Sejerværk. Vist hovedsagelig fra 1700'rne, med vesselhornsagtige hjørne-
opstandere. Kun een skive på tårnets nordside. — 1663 nævnes klokke-
værket som ganske nygjort for 45 rdl. 2 mk. af Peter Boskmand. Michel Meier,
snedker i Helsingør, leverede en ny skive, der stafferedes af Mattis maler. Her-
efter omtaler regnskaberne en række reparationer af værket og fornyelser af
skiverne⁵. 1710 var den søndre skive borte og den østre udygtig, selve urvær-
ket havde stået i nogle år²¹, men 1722—23 renoverede urmager Chr. Christian-
sen i Frederiksborg hele værket, og snedker Peter Pappe fra København leve-

rede en urskive, hvorpå Johan Ernst Thide malede tallene og solen midtpå med ægte dukatguld, grunden sort og karnissen marmoreret. Skiven flyttedes til den nordre side mod byen og landevejen⁵. Derefter fulgte igen reparationer⁵⁶. For tiden (1967) i stå. Urhuset er af brede, uhøvlede brædder. 1707 og 1717 istandsattes det⁵.

Klokker. 1) (Fig. 25). 1511. Støbt af Johs. Fastenowe. Indskrift med minuskler (rosetter som ordskille), et leoninsk heksameter: »Aspice nos que faue miseris dux gentis olaue — iohannes de vastenoie me fecit anno domini mvxi« [!] (»og se ned til og vær os elendige nådig, Olav, folkets fører. J. fra F. gjorde mig i herrens år 1511«). Den smukke klokke, 108 cm i tv., har på og over slagringen spinkle rundstave. 1904 fjernedes kronen og en ny fastboltedes¹⁸. Ny ophængning 1939 ved Aug. Nielsen, Roslev. Hvis klokken er oprindelig i kirken, hvad der næppe er grund til at betvivle, kan indskriften indicere, at kirken var viet Hellig Olav⁵⁷(Uldall p. 255, E. Gribso, i ÅrbFrborg. 1934, p. 62).

2) 1553. Støbt af Laurids Matsen til Kirke Helsing (Holbæk amt). Indskrift med versaler, med dobbeltlillier og kors som skilletegn: »Hielp os gvd altid er gvd med os hvem kan wer y mod os thene klock skal til / Helsing som liger y Løf herit som lens degen lod støbe oc hans stoldbroder som ere / kirck weri med hanem støpt til Kiøbing hafiven af Lavris Matsen⁵⁸ kongelig maiestatis / bøsstøber anno MDLIII«. Klokken, der smalner stærkt opefter, er i tv. forneden 100 cm. Ny ophængning som nr. 1. Formodentlig er Kirke Helsingeklokken blevet afleveret ved klokkeskatten 1602, har undgået omsmeltning og er senere kommet til Asminderød (Gribso p. 62 f.). — På klokkestokværket ligger de to kasserede klokkehamre; efter deres form må de være fra 1700'rne (jfr. nedenfor under klokkestol).

†*Klokker.* Ved klokkeskatten 1602 modtog Kronborg kobbermølle en klokke fra »Alssminderødt« på 3 skippund og 1 lispund⁵⁹. 1713—14 havde kirken tre klokker, men 1721 var den ene (på 1 skippd., 6 lispd., 4 pd.) revnet; den sendtes til København for at blive omstøbt, men da kirken i forvejen havde to klokker, blev den ved kgl. resolution afstået til Brøndbyøster (DK.Kbh. Amt p. 465) 1723⁵.

Klokkestole. 1) Til to klokker, omsat af en ældre stol og suppleret med fyr. Ifølge ovenstående må ændringen være sket efter 1721, og ved samme lejlighed er de to klokkebomme formentlig blevet fornyet.

2) To spinkle egeplanker af kirkens måske første † klokkestol ligger nu i øst- og vestvæggene i mellemstokværket (jfr. p. 766).

GRAVMINDER

Epitafier: 1) (Fig. 26), før 1744, af sandsten, over fru Anna Dorothea Krage-lund og hendes to ægtefæller. Lang indskrift (tildels udbedret med cement)

E. M. 1967

Fig. 25. Asminderød. Kirkeklokke, støbt 1511, af Johannes Fastenowe (p. 788).

med fordybede, spinkle versaler over Anna Dorothea Kragelund »først glædet i ægtestand med hr. Lavritz Christensen Dyste hans kongelige majestets premier lievtentant vdi etaten«, enke i 15 år. Gift anden gang med Johan Christian Motmann, ligeledes løjtnant. Hun døde 19. maj 1744 i sin alders ... år. Hvælvet, oval skrifttavle omgivet af rocailleramme og akantusbladværk, forneden et kronet spejlmonogram, der synes komponeret over bogstaverne C I. Til siderne to flyvende putti med forkrænkelighedssymboler; de repareredes 1892 af billedhugger Fjeldskov¹⁸. På nordvæggen i skibets vestfag.

2) O. 1728. Hans Just Sevel, slots- og sognepræst, født i Wiiborg 1. dec. 1694, søn af magister Søren Sevel. I henvend 10 år professor designatus philos. et theol. ved universitetet i København, tillige sognepræst til Asminderød og Grønholt i 6 år 9 måneder 14 dage, gift i 5 år 7 måneder 19 dage, † 7. maj 1728. Hustruen Anna Dreyer, født 7. nov. 1691, † □, datter af kgl. majestæts kommerceråd Hans Dreyer. Fem børn, tre sønner og to døtre, en datter † 4. januar

1725. Indskrift med fordybede, forgyldte versaler på rektangulær, sortmalet sandstenstavle, 105x72 cm. På tårnummets vestvæg, jfr. gravsten nr. 2.

3—4) 1765, C. F. Dølnér. To næsten ens blikskjold med spejlmonogram C F D og derunder 1765. Rammerne er drevne, på den ene er mellem rokokko-ornamenter foroven Dødens vingede hoved samt timeglas og le, på siden overflødhedshorn, forneden en engel, som blæser sæbebobler. Den anden ramme har forneden en engel, som støtter sig til et stort kranie, ellers samme dekoration. På skibets vestvæg flankerende det følgende skjold.

5) 1765. Carl Friderich Dølnér, slotsforvalter og gartner ved Fredensborg. »Her er henlagt til Forraadnelse under Jorden det som nu ikke længer duer paa Jorden Legomet af fordum C. F. Dølnér ... Mand til to Hustruer [1. Anna Hansdatter Kaarup † 1745, 2. Ane Kirstine Nolte født Refdahl, enke efter slotsforvalter Nolte, † 1793], Fader til 9 Børn«. »Levede 62 Aar 4 Maaneder 3 Uger og nogle Dage gremmende sig over sin Afmagt trøstende sig ved Guds Almagt«, † 5. maj 1765. Hvælvet, ovalt skjold af tin, omgivet af strålekrans med skyer indsat i en ramme med forgyldte rokokkoornamenter af jernblik på bagklædning af træ. På skibets vestvæg.

6) O. 1780. Nicolaus Hornemann, material- og magasinskriver ved Fredensborg. Student 1713, 4 års ophold ved udenlandske akademier i Jena, Wittenberg, Hall og Leipzig. I 52 år tjente han fire konger som material- og magasin-skriver. Gift 8. april 1745 med Anna Magdalena Wiinholt i 35 år og 2 måneder. 4. Mosebog 23,2. Opsat af enken. Fyrretræstavle, 121x84 cm, med kannelerede lisener, buet gesims og udsavet hængestykke. Sortmalet skriftfelt med forgyldt kursiv, rammen brunmarmorert med gyldne lister. På skibets nordvæg.

7) O. 1787. »Peder Patholm, Forhen Hendes Maiestæt droning Juliana Maris Hof Fourier«, gift i 21 år »Med Mig Hans Efterladte Enke« Susana Herløv, død <12. febr. 1787, 67 år> gammel. Ovalt skjold af blik omgivet af bladguirlander, 65 cm højt. Indskrift med primitive, forgyldte versaler på sort bund. På skibets nordvæg, vestligste fag.

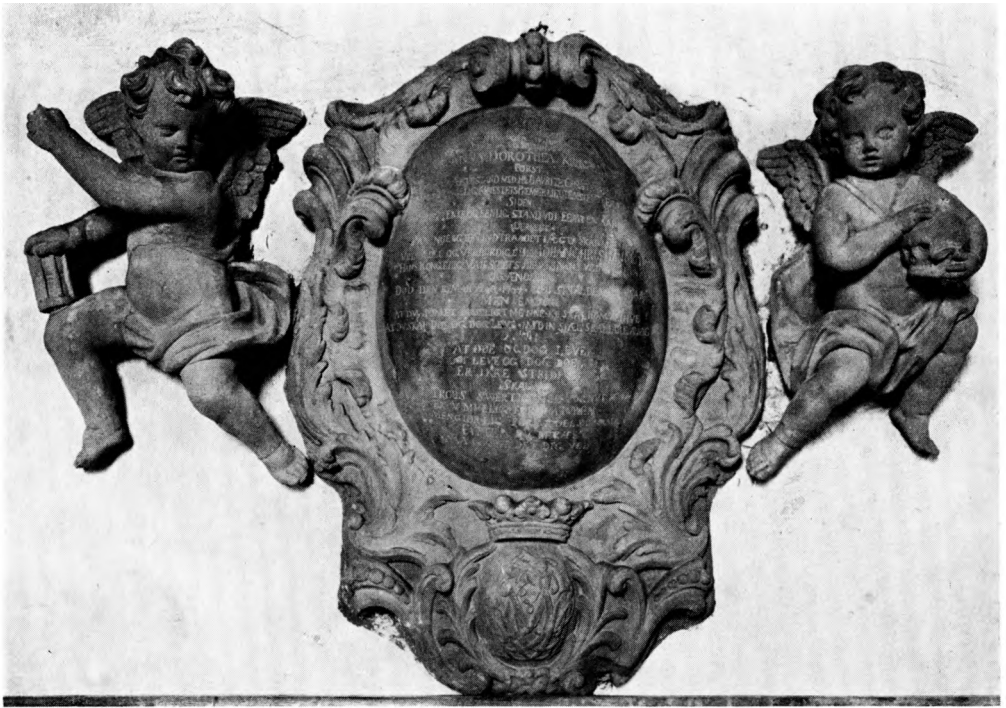
8) (Jfr. fig. 8). Mindestele af marmor, for faldne i den slesvigske krig 1848—50. Fordybet versalindskrift under relief af engel med palmegren i hver hånd. På vestsiden af pillen mellem skib og korsarm.

9) Mindetavle over faldne i 1864. Marmortavle i sandstensramme, som forneden er prydet med reliefhugget bladomvundet sværd. På skibets nordvæg.

10) Smedejernsplade for falden frihedskæmper 1943. På skibets nordvæg.

†*Epitafiemaleri*. 1700'rne. 1856—64 omtales et »meget stort maleri med et par borgerligt klædte forældre, og seks børn, tre sønner på faderens og tre døtre på moderens side.« Fra »forrige aarhundrede«⁶⁰. Hang i tårnummet.

Gravsten. 1) Romansk, af rødbrun granit, trapezformet, 151 x ca. 47—35 cm, tilhugget som et fladt sadeltag. Indsat i tårnets nordmur.

Poul Nørlund 1928

Fig. 26. Asminderød. Epitaf nr. 1, over Dorothea Kragelund, † 1744, og to ægtefæller (p. 786).

2) Begyndelsen af 1600'rne?. Kun evangelistsymbolernes relieffer i stenens hjørner er tilbage af den oprindelige udsmykning. Kalksten, 205 x 138 cm. Genanvendt 1728 til Hans Just Sevel, præst og professor, samt hustru Anna Dreijer. Tværskrift med versaler. På kirkegården ved skibets nordmur.

1728 købte Sevels enke en gammel ligsten for 10 slettedaler, som for over 100 år siden var lagt i kirken. Den blev lagt ved fonten under tårnet ved søndre side med begges navne og desuden lod hun på muren mod vest lige for graven opsætte et indmuret epitafium (p. 789). For at graven skulle forblive urørt, har hun til de tre skoler i begge sogne skænket en kapital på 50 sldl.³⁹, samt til hver af skolerne en bibel, seks salmebøger, en forklaring over Katekismen og »Den bedende Kiæde«⁵⁴.

3) 1652. Niels Jørgensen, fordm kgl. majestæts skriver på det store »Brøgers« for Københavns slot. Barnfødt i Ringsted, 1648 flyttet til Krogerup, død sammesteds 19. juli 1649, 48 år gammel. Midt på stenen en cirkel, hvori sammenskrevet N J og bogstaverne NIS og AND. Omkring cirklen »Si deus pro nobis quis contra nos« (»hvis Gud er med os, hvem kan da være mod os«). Nederst på stenen: »Jeg veed min Frelser lefver. .«⁶⁰. I skibet⁶¹.

4) O. 1721. Lars Grøngaard, sognepræst og magister, født i København 11.

februar 1663. Præst for Asminderød og Grønholt sogne i 26 år og 6 måneder, samt provst over Lyngø Kronborg herred 12 år; gift med Anna Dorothea Møller, datter af konferensråd Møller. To efterladte børn Ivar Grøngaard og Anna Maria Grøngaard. Lars Grøngaard † 18. juni 1721, 58 år gammel. Stenen lagt af hans enke. »Her grønnes Grøngaards been om skichelsen end falmer/ hans siel i paradies bær ævig grøn[n]e palmer/ hans minde skal med guld i grøn[n]e ceder groe/ thi han i her[r]rens hus og tjeneste var troe.« Grå kalksten, 205x139 cm, tværendskrift med versaler. I hjørnerne evangelist-symboler. På kirkegården ved skibets nordmur.

1728. Hans Just Sevel, se nr. 2.

5) O. 1802. Lauritz Steen, kgl. tømmermester ved Fredensborg slot. Født 4. maj 1711, † 19. oktober 1802. Senere tilføjet: J. C. Steen, f. 1762, † 1846, P. C. Steen, f. 1804, † 1865, Henriette Steen, f. 1842, † 1894, Louise Steen født Drachmann, f. 1804, † 1898. Kalksten, 182x126 cm. Tværskrift med fordybede versaler, i de to øvre hjørner kranier, forneden tre medaljoner med knogler og et timeglas. Øverst et ovalt relieffelt med tømrværktøj omgivet af bladkrans og sløjfe. På kirkegården ved skibets nordmur.

**Gravsten*. O. 1806. Urban Bruun Aaskow, etatsråd og livmedicus, født 28. april 1742, † 31. maj 1806 og hustru Anna Maria Kali, født 29. marts 1742, † 29. sept. 1801. »Sat af Sandhed og Erkiendtligt Venskab«. Sandsten, 115 cm høj, med fordybet skriveskrift. Stenen fandtes 1951 som trappesten i Snekkersten; nu i Tikøb kommunes historiske samling i Espergærde.

†*Gravsten*. 1612⁵. Henrik Eilersøn, »Under denne Steen hviler den ærlige, sandrue, fromme og troefaste Mands Been Hendrich Eiler/Søns, udi Kragerup, som var Birkefoged til Cronneborg og Hers Holm udi 38 Aar. 1612«. Randskrift med versaler brudt af evangelistfelter, samt tværskrift. Forneden bomærkeskjold med H E.

Kirkegårdsmonumenter. 1) »1756. Grove«. Stor, ubehandlet granitsten uden anden indskrift end navnet med versaler og årstallet. Ved nordre kirkegårdsmur.

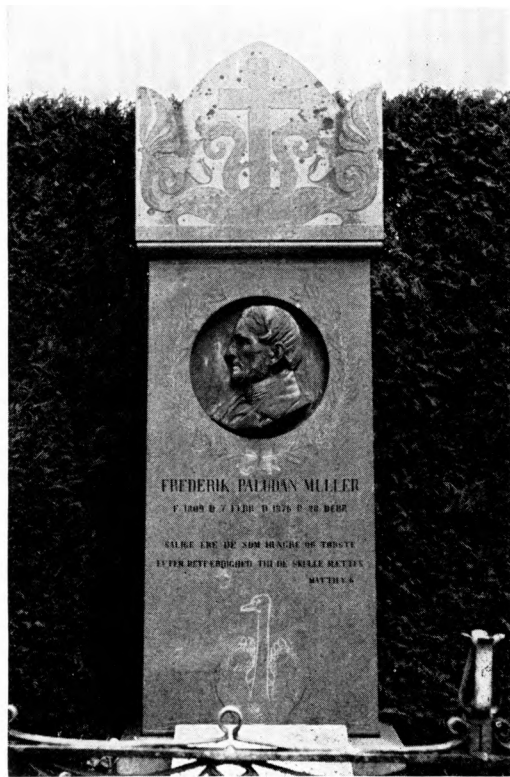
2) 1815. Betzy Tønder, ikke navngivet på stenen. »Støvet af en sielden Qvinde en sand moder for ti børn. De der kiendte hende vide hvem hun var. Før denne steen smuldrer vil hun være ukiendt af alle uden af gud.« Gift med orlogskaptajn og digter Hans Christian Sneedorff. Den glatte sten med fordybede versaler er indmuret i den gamle kirkegårds søndre hegn.

3) O. 1816. Didrick Adolph v. Recke, oberst og landinspektør, født 27. okt. 1752, † 3. okt. 1816, og hustru Charlotte Amalia født Merdin, født 19. jan. 1764, † 27. sept. 1838. Marmorplade med fordybede versaler. Ved den gamle kirkegårds søndre hegn.

4) O. 1828. Peder Christian Engel, slotsforvalter, født 31. aug. 1766, † 24.

U. H. 1967

U. H. 1967

Fig. 27. Asminderød. Kirtegårdsmonument over skuespillerinden Johanne Cathrine Rosing, † 1853, og to af hendes døtre (p. 794). Fig. 28. Asminderød. Kirtegårdsmonument over digteren Frederik Paludan Müller, † 1876 (p. 794).

april 1828, og hustru Maria født Olsen, født 9. dec. 1772, † 10. aug. 1822. Marmorplade med fordybede versaler. Ved den østre kirtegårdsmur.

5) O. 1833. Peder Paludan, sognepræst, født 1755, † 1799, og hustru Margrete Benedicte født Thillerup i 1762, † 1833. Salomons ordspr. 10, 7. Marmorplade med fordybede versaler. Ved den østre kirtegårdsmur.

6) O. 1843. Antoine Bournonville, balletmester, født i Lyon 19. maj 1760, død på Fredensborg slot 11. jan. 1843. Anden hustru Lovisa, født Sundberg i Gøtheborg 25. feb. 1779, død på Fredensborg 10. april 1859. »Som gratiernes yndling og scenens pryd nævnes han af kunstens venner. Som kiærlig son, ægtefælle, fader og ven mindes han af dem, der vide at skatte mennesket.« Marmorskifttavle med fordybede versaler indsat i sandstensblok med marmorkors. Ved den gamle kirtegårds søndre hegn.

7) O. 1846. G. I. Brøndsted, provst, født 24. april 1773, † 17. maj 1846. Marmorplade. Tilintetgjort efter 1962.

8) O. 1847. Emanuel Rasmus Grove, konferensråd, ridder og dannebrogss-

mand, født 13. sept. 1756, † 18. jan. 1847. Marmorplade med fordybede versaler. Juni 1967 på affaldspladsen.

9) O. 1853 (fig. 27). Johanne Cathrine Rosing, skuespillerinde, født 1756, † 1853 og to af hendes døtre, Ofelia Drewsen, født Rosing 11. maj 1779, † 18. okt. 1824 og Anne Rosing, født 1788, † 1851. Sandstensstele med fordybede versaler. Foroven en oval portrætmedaljon af marmor, forneden relief af lyre med egeløv, fakkell og maske.

10) O. 1857. Vilhelm Bartholomæus Bentzien, født 4. marts 1800, † 8. okt. 1857 og hustru Marie Sophie Bentzien født Plum, født 17. aug. 1810, † 1. aug. 1908. Marmorplade med fordybede versaler. Ved kirkegårdens østlige mur.

11) O. 1876 (fig. 28). Frederik Paludan Müller, digter, født 7. febr. 1809, † 28. dec. 1876. »Salige ere de som hungrer og tørster efter retfærdighed, thi de skulle mættes. Matth. V. 6.« Blankpoleret granitstele med fordybede versaler. Indfældet portrætmedaljon i bronze af A. V. Saabye, omgivet af indristet laurbærkrans; under indskriften en indristet svane. Tegnet af Jørgen Roed⁶². Ved kirkegårdens nordre hegnsmur. — Ved foden af stenen ligger en forvitret marmorplade over digterens hustru Charite født Borch, † 1884.

På kirkegården findes desuden monumenter for flere (senere døde) kendte mænd og kvinder, bl. a. af familien Bournonville, komponisten Edvard Høst, forfatteren Beatus Dodt samt embedsmænd knyttet til slottene. Om disse jfr. Trap og Aage Jørgensen: *Danske Gravminder af Smedejern* p. 31.

KILDER OG HENVISNINGER

RA. DaKanc. Sjællandske registre nr. 53. 1728—30, 1736—38. — *Rtk. Rev. rgsk. Kirkerghsk.* Sjællandske rytterdistrikters kirkeregnskaber for Lyng-Kronborg hrd. 1716—18. — *LA.* Asminderød kirkes rgskbog 1661—1728. — Asminderød-Grønholt-Fredensborg sognekaldsarkiv. RI. Kopibog 1834—37. — Fredensborg kirkebog 1733 f. — Se i øvrigt arkivalier for Frederiksborg amt i almindelighed p. 30. — *Ved embedet.* Liber daticus 1840-57. — *Fredensborg bibliotek.* Niels Stenfeldt: Asminderød og Grønholt sogne i gamle dage, manuskript 1925.

Nationalmuseet. Kirkegårdscirkulære 1890. — Museumsindberetninger af Vilh. Roye (klokker og ligsten), Magnus-Petersen 1884, M. Mackeprang 1908 (fontekumme), Poul Nørlund 1928 (bygning), Sigrid Christensen 1928 (inventar), Niels Termansen 1931 (istandsættelse af inventar), N. J. Termansen 1932 (istandsættelse af herskabsstol), C. G. Schultz 1935 (bygning), Niels Termansen 1942 (istandsættelse af inventar), Tage E. Christiansen 1954 (gravsten) og Verner Thomsen 1964 (alterbordsforside). — Undersøgelse og beskrivelse ved Erik Moltke og Jan Steenberg 1962, samt Elna Møller, Ulla Hastrup og Erik Moltke 1967.

Tegninger og notebøgeri NM: To tegninger af gavle og klokkeindskrift, af Magnus-Petersen 1884 (NM). — Notebøger fra C. G. Schultz. LXVIII, 20, 29 og LXXXIX, 38.

Litteratur. Artikel i Avertissementstidende 1. juli 1910. — C. A. Jensen: Asminderød altertavle, i *Tidsskrift for Industri*, 1910, p. 253. — Jan Steenberg: På Asminderød Kirkegård, i *ÅrbFrberg*. 1965, p. 49—61.

¹ DiplDan. 3. rk. I nr. 7, jfr. nr. 175: 1341, o. 6. juni da Valdemar Atterdag overlod

Roskilde bisp Søborg med Holbo, Strø, Lyng, Jørlunde og Skippinge herreder med alle købinger og rettigheder herunder patronatsret til kirker. ² P. 185. ³ KancRrevb. 1587, 13. aug. ⁴ RA. Sjæll. Tegn. 1662, 21. nov. ⁵ LA. Asminderød kirkes rgskbog 1661—1728. ⁶ HofmFund. VII, 56, RA. Sjæll. Reg. anf. dato (nr. 158). ⁷ RA. Da-Kanc. A II 3 nr. 28. Fortegnelse og div. dok. vedr. kirker..... 1630—1702. Læg: Fortegnelse over kgl. tilladelser til at nyde kirkeindkomster. ⁸ Sml. note 5 under 1725—26. ⁹ Danske Sagn 1896. III. nr. 831 p. 161. — I pastor Jensens indberetning 1759 (LA. Sjæll. bispearkiv. Sognepræsternes historiske efterretninger..... 1758—59) meddeles den tradition, at man var begyndt at bygge kirken omtrent midt i sognet, ved en by kaldet Søholm, men at dagens bygning om natten blev nedrevet, og redskaberne henflyttede til dens nuværende sted. ¹⁰ Ibid. II. G. 348 p. 337 og III. nr. 194 p. 52. ¹¹ Ibid. III. nr. 572 p. 109. ¹² RA. Rtk. Bygningsadministrationens kopibog 1841—50. ¹³ RA. Rtk. Bygningsadministrationens journalsager 1782-1848. ¹⁴ LA. Frederiksborg-Kronborg amter. Breve og dokumenter vedr. kgl. kirker og skoler 1788—90. ¹⁵ LA. Sjællands stiftsøvrighed. Kgl. kirkers inventarier 1764. ¹⁶ Her optræder teknikken under navnet »short-long work« i forbindelse med murhjørner, mens den ved døre oftest kaldes »Escomb fashion«, jfr. Baldwin Brown: Arts in Early England II, 55 og andre steder, bl.a. C. G. Schultz, i ÅrbOldkHist. 1937, p. 203. ¹⁷ Våbenhusets alder blev fastslået 1930 af arkitekt C. G. Schultz, der 1935 fjernede senere tilføjelser og restaurerede bygningen i dens nuværende form; det oprindelige tag har dog næppe haft udhæng, hverken på gavle eller flankemure. ¹⁸ RA. Kultusministeriet 1. dep. Journalsager 1848—1916. ¹⁹ RA. Rtk. Rev. rgsk. Kirker. Sjællandske rytterdistrikts kirker. ²⁰ Fredensborg bibliotek. Niels Stenfeldt: Asminderød og Grønholt Sogne i gamle dage. 1925. ²¹ LA. Sjællands stiftsøvrighed. Kommune sager. Helsingør 1700—19. ²² RA. Rtk. 2422.529. Sjællandske kontor. 1776—79. Udskrift af kirkekassens rgsk. for Kbh., Frederiksborg og Kronborg. ²³ LA. Kgl. bygningsinspektører. Meldahl: Domænekirkerne pk. XXII. ²⁴ RA. Rtk. Rev. rgsk. Amtsr. Kronborg amtstue. ²⁵ 1905 fandtes, ifølge kirkeværgens brev til museet, uidentificerede kalkmalerispor på buer og kanter. ²⁶ RA. Da-Kane. D 102. 1743—46 Efterretn. om købstæderne og amterne..... ²⁷ Beckett sammenstiller, i Danmarks Kunst p. 245, antemensalet med gruppen omkring Christian II.s altertavle fra S. Marie, Helsingør, DK. p. 357 ff. ²⁸ 18¼ alen karmoisin fløj, 3½ alen karmoisin taft, 12 alen rødt lærred, 41½ lod guldguloner og 6 lod karmoisin silke, samt 5 alen floretband, ialt for 164 dl. 2 mk. 2 sk. Skrædderens sylon foruden forgyldte messingspænder var 10 dl. 2 mk. For alterklædets brodering betales 36 dl. ²⁹ Ved Niels Termansen. ³⁰ Dronningen, som ejede Ebbekøb, skænkede 1663 en kapital på 483 rdl. til fattige i Asminderød og anneks-sognet Grønholt, jfr. LA. Frederiksborg-Kronborg amter. Breve og dok. vedr. kgl. kirker og skoler 1720—57, 1771—75. ³¹ RA. Rtk. 245—416. 1821—27. Beregninger og overslag over bygningsarbejder. ³² Således også regnskaberne (note 19), der samtidig meddeler, at den ældste disk byttedes til Grønholt kirke. ³³ Annekskirken Grønholt fik 1680 også stager fra Matthias Hecht. ³⁴ Inventariet 1764 (note 15) meddeler, at stagerne vejer 6 lispd. 6 pd. og er revnede og noget på armene beskadiget. ³⁵ Ifølge beretning 1928 fandtes da tre sekundære kugleben. ³⁶ Fra Niels Stenfeldts manuskript 1925 (nu i Fredensborg bibliotek) stammer oplysningen om, at det var stiftsskriveren [Otto Funch], som indrettede altersranken, idet man 1699 ønskede en tilsvarende opsat i Tikøb kirke, jfr. LA. Bispearkivet. Indkomne sager. Lyng-Kronborg hrd. 1629—1737. ³⁷ Til stafferingen gik fem bøger guld fra Kbh. til 13 dl. 2 mk. 12 sk., fra Helsingør seks bøger 2 dl. 1 mk. og endelig to bøger sølv til 1 mk. 4 sk., jfr. note 5. ³⁸ Mackeprang: Døbefonte p. 88, 92. Efterretningen om, at foden skal være et gammelt kapitel fra Søborg præstegård, lader sig næppe passe sammen med den nuværende, der synes ny. ³⁹ LA. Asminderød-Grønholt-Fredensborg sognekaldsarkiv. B 1. Kopibog 1834—37. ⁴⁰ 1717 blev ornamenterne på »kronen« repareret af Jacob snedker, Helsingør; nye blev påsat i stedet for de forsvundne, jfr. note 5.

⁴¹ Niels Termansen, K. Roland-Hansen, jfr. indskrift inde i stolen: »Niels Termansen 1931« og »Lydhimmel og panel opmalet, prædikestol repareret under Nationalmuseet 1943 K. Roland-Hansen«. ⁴² Den ene side mod væggen dækket af et senere fastgørelsesjern. ⁴³ Efter indskriften og foran kildehenvisningen er — med sølv — opmalet et H med udgående tværstreg øverst til højre efterfulgt af et O — formentlig noget, restaurator ikke har kunnet klare. ⁴⁴ Tilsvarende topstykker kendes fra S. Olai, Helsingør. Degnestolen og præstekvindernes stol fra 1594 (nu i Helsingør Rymuseum) sml. p. 178. ⁴⁵ RA. Rtk. Rev. rgsk. Kirkegsk. 1780—97 Kronborg distrikts rgsk. ⁴⁶ RA. Rtk. Sjællandske rytterdistrikts kirkegsk. Lyng-Kronborg hrd. 1713—19. ⁴⁷ Kgl. Bibl. L. L. Thurah: Samlinger til en Beskrivelse af Danmark. ⁴⁸ Kgl. Bibl. NyKglSaml. 393 d, 8°. Fr. Rostgaard annales 1684—1734. — I Hoffmans Beskrivelse af Sjællands kirker og sogne..... 1755—73 (i NM) omtales et pulpitur skænket af konferensråd Fr. Rostgaard; det er mul. dette. ⁴⁹ Jfr. note 5. Toildt formentlig af Toelt by, som dronningen 1668 lod nedbryde, hvorefter hun anlagde et schæferi på stedet. ⁵⁰ LA. Sjællands bispearkiv. Indkomne sager. Lyng-Kronborg hrd. 1629—1737. ⁵¹ Ifølge regnskaberne (note 24) opsattes 1818 to, nu forsvundne, malerier »forestillende scener af Jesu Himmelfart« skænkede til kirken af afgangne madamme Jansen. ⁵² Ifølge mag. art. Hanne Poulsen findes forlægget i Historiæ celebriores Novi Testamenti. Christoph. Weigel. Noribergæ 1712. Samme motiv kendt f. eks. fra Jes Jessens altertavlemalerier i Løgum klosterkirke og i Varnæs, jfr. DK SJyll. p. 1103, 1899; men djævelen er Asminderød-malerens egen tilsætning. ⁵³ Jfr. de tidligere altertavler i Helsingør S. Marie p. 354 fig. 46 og i Hornbæk p. 732 fig. 5. ⁵⁴ Fredensborg bibliotek. Manuskript fra 1925 af Niels Stenfeldt: Asminderød og Grønholt sogne i gamle dage. ⁵⁵ Henningsen: Kirkeskibe p. 151, 155, ÅrbFrborg. 1952 p. 96. Her meddeles følgende oplysninger: »Bygget af fisker Svend Jensen, Rungsted; givet af fisker Anders Larsen, Humlebæk. — Ophængt mellem 1850—1900«. ⁵⁶ Bl. a. 1771 (jfr. note 19) og 1831 (jfr. note 13). På rammeværket er nu påskruet en messingplade med graveret: »Værket restaureret og igangsat Anno 1946. Sølvsmed P. Hviid, Asminderød Mark«. ⁵⁷ Ikke nævnt hos Ellen Jørgensen: Helgendyrkelse p. 152. ⁵⁸ Nyrop: Danmarks Kirkeklokker, 1882, p. 94 f. ⁵⁹ RA. Fæstningsrgsk. Rgsk. for Kronborg kobbermølle, gethus og hammermølle 1600—19. ⁶⁰ Kgl. Bibl. NyKglSaml. 2246, 4°. Fr. Algreen Ussing: Gravskrifter og andre monumentale optegnelser. 1856—64. ⁶¹ Ifølge indberetning 1884 og 1928. ⁶² Ifølge blyantsnotits 15. marts 1890 i kirkens Liber daticus 1840—57 (ved embedet) er monumentet tegnet af Roed; det er også opført blandt hans arbejder i Weilbach: KunstLeks. ⁶³ En farvegengivelse findes i C. A. Jensens artikel: Maling og staffing i gamle dage, i Haandværkets Bog I. Malerfaget p. 318.

Fig. 29. Asminderød 1813.